

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Kolednik

Vpliv rock glasbe na mladinsko druženje
Primerjava razvoja in delovanja hipijevskega gibanja
v ZDA in Sloveniji

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anja Kolednik

Mentor: izr. prof. dr. Gregor Tomc

Somentor: red. prof. dr. Vasja Vehovar

Vpliv rock glasbe na mladinsko druženje

**Primerjava razvoja in delovanja hipijevskega gibanja
v ZDA in Sloveniji**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvalila bi se vsem, ki so pripomogli k nastanku tega dela.

Vpliv rock glasbe na mladinsko druženje

Primerjava razvoja in delovanja hipijevskega gibanja v ZDA in Sloveniji

Glasba nas spremlja na vsakem koraku. In ravno zato je njen vpliv na vse nas neizbežen. Vsaka glasba na ljudi vpliva na samosvoj način. Sredina prejšnjega stoletja prinese razvoj rock glasbe. Njen razvoj je neposredno povezan s takratnim dogajanjem po svetu. Glasba je bila glavni medij, preko katerega se je izražalo nezadovoljstvo z nastalimi razmerami. V vsakdanjike ljudi je prinesla občutek osvobajanja od takratnih zasidranih pravil. Diplomaska naloga poskuša bralcu približati nastanek obdobja mladosti, rock glasbe in novonastalih mladinskih kultur. Posebej se osredotoči na hipijevsko subkulturo, ki je nastala v totalitarnih režimih – komunizmu oziroma kapitalizmu. Seznanimo se z dogodki, ki so omogočili nastanek mladinskih kultur in z vzporednicami gibanj pri nas in v ZDA. V nalogi spoznamo, da so se hipiji v Sloveniji v 70. letih poskušali približati hipijem 60. let v ZDA in jih posnemati, pa vendar so svojemu gibanju dodelili neko posebno noto in ga s tem naredili drugačnega.

Ključne besede: mladina, subkultura, kontrakultura, hipi, rock glasba

Impact of rock music on youth socializing

Comparison of the development and operation of the hippie movement in the U.S. and Slovenia

Music is ever-present in our daily lives. Therefore its influence on all of us is inescapable. Each kind of music affects people in its own way. The middle of the 20th century saw the rise of rock music, its evolution being a direct consequence of world events of that time. Music was the chief medium for expressing dissatisfaction with the circumstances of those times. It brought a sense of freedom from the confines of social tradition. This dissertation tries to illustrate the appearance of adolescence, rock music and emerging youth cultures. It focuses on the hippie subculture, which developed in totalitarian regimes – both communist and capitalist. The reader will be acquainted with the events that enabled the formation of youth cultures, and with the parallels that can be drawn between the movements in Slovenia and the U.S. The dissertation shows how '70s-era hippies in Slovenia tried to emulate those from the '60s in the U.S., but still managed to make it distinctly their own.

Key words: youth, subculture, counter culture, hippies, rock music

Kazalo

Predgovor	7
1 Uvod.....	8
2 Mladost - obdobje med otroštvom in odraslostjo.....	10
2.1 Obdobje mladosti v šestdesetih letih 20. stoletja.....	13
3 ZDA in ostali svet	14
3.1 Šestdeseta leta 20. stoletja	14
3.1.1 Politika, gospodarstvo in družba.....	14
3.1.2 Tehnokracija.....	16
3.2 Subkultura.....	17
3.2.1 Definicija subkultur.....	17
3.2.2 Zgodovina subkultur	17
3.2.3 Razlikovanje subkultur.....	18
3.3 Kontrakultura.....	18
3.3.1 Identiteta in stil.....	22
3.3.2 Oblačila	23
3.3.3 Glasba.....	23
3.3.4 Droge.....	26
3.3.5 Študentska gibanja.....	27
3.3.6 Množična kultura.....	28
3.4 Povzetek.....	30
4 Slovenija.....	31
4.1 Sedemdeseta leta 20. stoletja	31
4.2 Mladinske subkulture v Sloveniji.....	32
4.2.1 Komuna G7	35
4.2.2 Študentsko gibanje	37
4.3 Povzetek.....	38
5 Empirična analiza	39
5.1 Metodologija.....	39
5.2 Zbiranje podatkov.....	40
6 Analiza podatkov.....	41
7 Zaključek.....	47
Literatura	50

Priloga A: Intervju..... 53

Predgovor

Glasba skrbi za prijetno druženje ob delu in zabavi že vrsto let. Prepleta se v našem vsakdanjiku in nas druži tudi, če se tega sploh ne zavedamo. Na vsakem koraku nam predvajajo glasbo - v trgovinah, barih, avtobusih in na ostalih javnih mestih. Brez glasbe si nekako ne znamo predstavljati življenja. Še manj pa druženja, saj je ena izmed funkcij glasbe združevanje ljudi. Že od nekdaj so se ljudje ob različnih opravilih zbrali in prepevali, da jim je čas hitreje minil ob delu. Tudi v sodobnem času si ne znamo predstavljati druženja brez glasbe. Spremljamo koncerte in zahajamo v lokale z dobro glasbo.

Pomembno prelomnico pri dojetanju, razvoju glasbe in potrošnji, povezani z njo, predstavlja nastanek življenjskega obdobja mladosti. Mladostniki imajo prosti čas, ki ga lahko izkoristijo za druženje ob glasbi. Glasba je medij, ki konec 60. in v začetku 70. let združuje isto misleče, ki se zavedajo svetovnih sprememb tako na področju politike, ekologije in ostalih družbenih sprememb.

V pričujoči nalogi želim raziskati vplive rock glasbe na mladinsko druženje in nastajanje subkultur. V nalogi bom predstavila teoretični okvir obdobja 60. let, predvsem v ZDA, in 70-tih let 20. stoletja v Sloveniji z vidika družbenega dogajanja, družbenih sprememb in nastanka mladinskih radikalnih kultur.

Cilj naloge je primerjava nastanka, razvoja in delovanja subkulture hipijev v kapitalističnem in komunističnem okolju.

1 Uvod

Kot je bilo nakazano že v predgovoru, bom v nalogi poskušala preučiti vpliv rock glasbe na druženje mladih. Po Muršičevih besedah (2000) je rock glasba krivec za pojav adolescence v petdesetih letih kot socialno konstruirane kategorije. Prav tako pa vemo, da popularna glasba že kar nekaj zaporednih generacij nastopa kot »sredstvo skozi katerega doživljamo svoj vstop v svet« (Vogrinc v Muršič 2000, 30).

V nalogi želim odgovoriti na naslednja raziskovalna vprašanja:

1. Raziskovalno vprašanje: Ali so mladi ljudje, ki so se odločili za hipijevstvo, bili v nenehnem konfliktu s starši in dominantno kulturo? Sta jim poistovetenje s hipijevsko kulturo in ta način življenja omogočila, da so se uspeli oddaljiti od kulture staršev in se jim zoperstaviti?
2. Raziskovalno vprašanje: Ali so slovenski hipiji sledili vzornikom z Zahoda (prevzeli njihov način življenja, filozofijo, oblačila in glasbo)?
3. Raziskovalno vprašanje: So bila študentska gibanja pri nas povezana z družbenimi spremembami na našem območju, ali je potrebno vzroke za njih iskati širše zunaj našega okolja?
4. Raziskovalno vprašanje: Ali bi lahko rekli, da so se predstavniki študentskega gibanja razlikovali od hipijev, ali so to bili eni in isti ljudje?

Diplomska naloga *VPLIV ROCK GLASBE NA MLADINSKO DRUŽENJE: Primerjava razvoja in delovanja hipijevskega gibanja v ZDA in Sloveniji* je sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela.

Prvi del naloge vsebuje teoretično opredelitev pojmov, kot so mladost, subkultura, kontrakultura itd. Opisuje subkulturo in predstavlja ključne in prelomne dogodke, ki so spodbudili k drugačnemu razmišljanju. Prav tako se bomo v prvem delu pričujoče diplomske

naloge podrobneje seznanili z družbenim pojavom kontrakulture, ki ga je v svoji knjigi *The Making of the Counter Culture* opisal Roszak.

V drugem delu naloge predstavljam rezultate, pridobljene s pomočjo intervjujev. Podatki, pridobljeni z intervjuji, mi bodo pomagali najti odgovore na raziskovalna vprašanja.

V prvem poglavju je predstavljeno obdobje mladosti, obdobje med otroštvom in odraslotjo, ki predstavlja nek odmik od realnosti. V drugem poglavju so predstavljene družbenopolitično in gospodarsko pomembne spremembe ter dogodki 60. let 20. stoletja, s poudarkom na ZDA, ki so pomembno vplivale na mlade in začetek novonastalih mladinskih kultur. Predstavljena je tudi tehnokracija, ki je bila ključna za nastanek kontrakulture. Na kratko so predstavljene zgodovina, definicije in razlikovanje različnih tipov subkultur. Natančneje pa opredelim kontrakulturo kot eno od vej subkultur. Kontrakultura nastane kot alternativa tehnokraciji. V nalogi se bomo seznanili tudi z lastnostmi kontrakulture in različnimi dogodki, ki nastanejo vzporedno s kontrakulturo, kot so študentska gibanja in razvoj množične kulture.

Četrto poglavje je namenjeno seznanjanju z zgodovinskim dogajanjem v 70. letih prejšnjega stoletja na območju Slovenje znotraj tedanje Jugoslavije. Prav tako predstavim Tacensko komuno, imenovano tudi Komuna G7, in študentska gibanja.

Peto poglavje je namenjeno predstavitvi empiričnega dela naloge. V šestem poglavju pa izvemo rezultate, pridobljene z intervjuji.

2 Mladost - obdobje med otroštvom in odraslostjo

Mladost kot življenjsko obdobje med otroštvom in odraslostjo se po besedah Gillisa, »odkrije« istočasno z odkritjem otroštva. To je šele v času *evropskega novega veka*, ki pomeni vzpon meščanskega individualizma in razbitje tradicionalnih socialnih povezav (Gillis 1999). Mirjana Ule *mladost* opredeli kot kompleksen družbeni, ideološki in simbolni konstrukt, ki vključuje več med seboj prepletajočih se dimenzij. Nekatere izmed teh dimenzij so: faza v življenjskem poteku posameznika, socialna skupina z določeno obliko vedenja, nepopolni socialni status, zgodovinsko strukturirana generacijska enota, idealni vrednotni pojem itd. (Ule 1996)

V prvobitnih družbah mladi ne predstavljajo posebne družbene enote; v dobo odraslosti so sprejeti neposredno iz otroštva. Sprejem iz otroštva v odraslost se imenuje iniciacija. Z iniciacijo se ne spremeni samo družbeni status posameznika, temveč tudi sama oseba skupaj s samozavedanjem. Obred predstavlja regulacijo oz. samoregulacijo vključevanja otrok v družbo, sprejemanje odgovornosti itd. (Muršič 2000) Obred iniciacije se kasneje v moderni družbi opusti.

Čas po drugi svetovni vojni v Evropi prinese pomemben rez v zgodovini mladine. Prva večja sprememba je razširitev in podaljšanje obveznega šolanja. Druga večja sprememba pa je izboljšanje življenjskega standarda mladih vseh družbenih slojev. Privilegij mladosti se v tem času prenese tudi med nižje sloje, predvsem v obliki množične mladinske potrošnje in modnih skupinskih stilov. Mladim se ne izboljša samo življenjski standard, pridobijo tudi več prostega časa. Kljub korenitim spremembam v življenju mladih se socialne in slojne razlike med mladimi ne izbrišejo. Še posebej se izpostavijo in pridejo v širšo javnost s pojavom subkultur (Ule 1999). Subkulturam in njihovemu prispevku k razvoju obdobja mladosti se bomo vrnili kasneje. V besedilu, ki sledi, pa se bomo posvetili mladim in razvoju obdobja mladosti.

Novonastalo obdobje med otroštvom in odraslostjo, ki so ga poimenovali mladost, pritegne vedno večjo pozornost raziskovalcev, ki se podajo v raziskovanje tega pojava. Leta 1973 E. H. Erikson prvi uporabi termin »*mladinski moratorij*«, in sicer ga je opisal kot »obdobje, ki je osvobojeno neposrednega nadzora staršev oziroma odraslih ljudi. Pravi, da v tem obdobju mladostnik eksperimentira z različnimi izkušnjami, socialnimi vlogami in išče prostor zase v

družbi, z drugimi besedami, oblikuje svojo identiteto. Po njegovem mnenju je najtežja naloga za mladostnika razreševanje krize identitete, torej poiskati povezavo med predstavo in samopodobo, ki jo ima o njem socialna okolica (Ule in Miheljak 1995: 20). Na drugi strani pa Uletova mladost opiše kot *življenjski moratorij*, ki se oblikuje kot eden od mnogih v celotnem življenjskem poteku posameznika. Nadalje je mladostniškemu moratoriju dodelila dve skupini in sicer *prehodni moratorij* in *izobraževalni moratorij*. Razlike obeh definira v štirih glavnih dimenzijah: potek in trajanje moratorija, institucija nadziranja mladih, odnos med generacijami in stopnja relativne kulturne samostojnosti (Ule in Miheljak 1995). Uletova ugotavlja, da je bilo »odkritje« mladosti ključnega pomena v družbah, kjer mesto posameznika oz. posameznice ni bilo vnaprej določeno in kjer so se mladi lahko individualno razvijali. Uletova poudarja, da je v teh družbah mladost dobila poseben pomen, saj so se odgovornosti odraslosti odlagale na kasnejši čas. Čas prehoda se izkoristi za izobraževanje (Ule 1999). Izobraževalni moratorij v moderni družbi daje mladosti poseben pomen: *podaljšano in osamosvojeno mladost*. Do tega trenutka se je odraščanje pripadnikov srednjega in višjega sloja močno razlikovalo od odraščanja mladih nižjih slojev. Uletova trdi, da se večje razlike med delavsko mladino in mladino višjih slojev ukinejo z daljšim obdobjem obveznega šolanja in kasnejšim ekonomskim osamosvajanjem mladih (Ule 1999).

Obdobje mladosti je preučevalo veliko strokovnjakov in tako je nastalo veliko raziskav na to temo. Na podlagi večih zbranih empiričnih raziskav sta Uletova in Miheljak izluščila, da lahko obdobje mladosti nadalje razdelimo v tri faze, glede na različne starostne skupine in aktivnosti, ki zaznamujejo posamezno fazo, in sicer:

- med 14 in 16 letom avtonomne odločitve: videz, oblačenje, kajenje, samostojno kuhanje, obisk diskotek, ljubezen, droge;
- med 17 in 20 letom samostojne življenjske odločitve: spolne izkušnje, odločanje o prihajanju domov in odhajanju z doma, prevzemanje dolžnosti, služenje lastnega denarja;
- po 20-tem; dogodki, ki vodijo v odraslost: zaposlitev, življenje s partnerjem, poroka, rojstvo otroka ... (Ule in Miheljak 1995)

Zakaj se je lahko mladost kot obdobje med otroštvom in odraslostjo razvila ravno v 20. stoletju? V prvi polovici 20. stoletja smo govorili o obdobju adolescence, potem se, kot omenja Gillis, to obdobje prekine. Za prekinitev dolgega obdobja adolescence je po njegovih

besedah kriva ponovna oživitev političnega aktivizma in družbenih obveznosti v 60. letih. V mnogih državah so namreč znižali starostno mejo za volivce, mladi so počasi začeli zahtevati izbris meje med mladostjo in odraslostjo na vseh področjih (Gillis 1999).

Gillis meni, da razmere po drugi svetovni vojni prinesejo z vsemi novonastalimi svoboščinami in pravicami tudi končni propad patriarhata v družinah srednjega in višjega razreda. Starši so začeli veliko bolj zaupati otrokom in vrstniškimi skupinam. Mladi so si avtonomijo pridobivali preko višjih žepnin in večje mobilnosti (Gillis 1999). Presežek denarja, ki so ga imeli, je omogočal nakup dobrin, ki jih prejšnje generacije niso poznale. Mladim presežek denarja omogoči nakup avtomobila, kar jim omogoča v prvi vrsti mobilnost, prav tako je avto statusni simbol v družbi, ki nakazuje pripadnost določeni družbeni skupini. Kljub ekonomski neodvisnosti, mladi v tem času razvijejo občutek za identiteto, pokažejo zmožnost za delo, ljubezen, zabavo. Mladi ostanejo, ker ne delajo, ne hodijo v službo, prosti čas preživljajo na svoj način in se vključujejo v politiko. Po Gillisovem mnenju jih naštetá dejstva razlikujejo od prejšnjih generacij (Gillis 1999).

Omenili smo že dve podskupini mladostniškega moratorija – prehodnega in izobraževalnega. Uletova (1999) označi za ključno spremembo v sedemdesetih pojav mladosti kot izobraževalni in ne prehodni moratorij. Razlog za pojav izobraževalnega moratorija lahko iščemo v podaljšanju šolanja preko klasične mladosti in posploševanje izobraževanja na vse socialne sloje v vedno večji individualizaciji izobraževalnih poti ter profesionalizaciji socialnega nadzora. Glavna posledica izobraževalnega moratorija za mlade je več prostega časa. Mladi sicer še vedno ostajajo ekonomsko odvisni od staršev, vendar odvisnost prinese izboljšanje odnosov z njimi. Družina preživlja skupaj več prostega časa, kljub temu mladi uživajo precejšnjo svobodo, saj jih nihče ne nadzira pri njihovem preživljanju prostega časa in ne ovira pri odhodih in prihodih domov. Gillis pravi, da se nadzor staršev nad mladostniki zmanjšuje, še posebej opazno nad dekleti (Gillis 1999).

Mladina ustvarja svojo zgodovino, ki je povezana, a hkrati ločena od zgodovine, družine, šole in drugih institucij odraslosti (Gillis 1999). Po besedah Tomca (1989) so mladi eden značilnih pojavov moderne dobe in sicer zaradi različnih razlogov, kot so: podaljšano odraščanje, urbanizacija, razvoj industrije zabave, porast materialnega standarda, nezaupanje v svet odraslih, nove glasbene tehnologije itd.

2.1 Obdobje mladosti v šestdesetih letih 20. stoletja

Frith (1986) meni, da izhajajo mladina in mladinske kulture iz 60. let. Mladina namreč kaže na nepomembnost razrednih razlik pri tej starosti, vendar se navadno nakazano uporabljajo za mladino srednjega razreda.

Po Frithu (ibid.) je mladina ideološki koncept. Ameriški sociologi so opazili, da so otroci srednjega razreda namenoma privzemali vrednote nižjega razreda, s čimer so zavestno nasprotovali svojim staršem.

Frith (ibid.) meni, da je bil razvoj mladinske kulture v šestdesetih povezan z razvojem študentskega gibanja in »kontrakulture«. A o tem več v prihodnjih poglavjih.

Šestdeseta in sedemdeseta leta med ostalim prinesejo tudi to, da starejša generacija začne spoštovati mlajšo generacijo. Starejši mlade jemljejo bolj resno in ravnajo kot z njimi enakimi. Mladi se tako poleg ostalih pravic začnejo veliko bolj zavedati državljanskih pravic. Šestdeseta so obdobje pridobivanja vedno novih in novih pravic ter svoboščin med mlajšo generacijo. Glavna točka združevanja mlajše in starejše generacije pa je vsekakor vpletenost odraslih v življenje mladih, v glasbo, modo in potrošnjo nasploh (Gillis 1999).

Dr. Kenneth Keniston je rekel, da se mladina pojavlja kot nova ločena faza življenja – lahko bi rekli, da je to čas za pridobivanje izkušenj in učenja, za pridobivanje zavesti. Življenjsko obdobje, ki ga Keniston opiše kot mladinsko, bi bilo bolje poimenovano z izobraževalnim obdobjem. Obdobje mladosti v tem smislu se mora nujno nadaljevati skozi vse življenje (Reich 1971).

Poglavje o mladosti kot obdobju med otroštvom in odraslostjo predstavlja pomemben del razlage, zakaj se je ravno v šestdesetih letih lahko zgodilo toliko sprememb na področju družbenega življenja, še posebej med mladimi. Haralambos et. al (2005: 813) so obdobje po drugi svetovni vojni opisali kot obdobje »baby boom«. Po vojni je namreč drastično naraslo svetovno prebivalstvo in posledično število za delo sposobnih ljudi. Pomembno je bilo ustvariti zamik vstopa te »baby boom« generacije na trg delovne sile, da se nezaposlenost ne bi drastično vzdignila. Tako je ideja o mladosti kot obdobju med otroštvom in odraslostjo postala zelo pomembna. Veliko število mladih je zato podaljševalo svoj čas izobraževanja in s tem kasneje vstopalo na trg delovne sile.

3 ZDA in ostali svet

3.1 Šestdeseta leta 20. stoletja

S kratkim pregledom obdobja 60-tih let 20. stoletja bom poskušala predstaviti vzdušje in dogajanje tega obdobja. Pri predstavitvi obdobja se bom dotaknila splošnega dogajanja, natančneje pa bom predstavila mladino in dogajanje okrog nje.

Predvsem me bo zanimalo, zakaj je bilo obdobje šestdesetih in sedemdesetih ključno za razvoj in uveljavitev rock glasbe. Predstavila bom tudi, zakaj je rock v tem obdobju lahko izražal odpor in revolucijo proti takratnemu dogajanju, kot ugotavlja tudi Harenberg (1996).

Sredina dvajsetega stoletja je bilo obdobje velikih sprememb na vseh področjih družbenega življenja. Spremembe so se dogajale tako na političnem, gospodarskem kot kulturnemdružbenem področju. To je bil čas družbenih revolucij. Šestdeseta lahko opišemo kot sinonim za novost, radikalne spremembe in navdušenje nad vsem novim.

To obdobje prinese velik napredek v razvoju znanosti in tehnologije. To je čas, ko Američani in Rusi pošljejo prve ljudi na Luno. Po drugi strani pa je to čas velikega nazadovanja pri skrbi za naravno. Zaradi vse večjega zavedanja o onesnaževanju okolja se začne razmišljanje o ekologiji in nastajajo okoljevarstvene organizacije.

Uletova v tem kontekstu omenja, da je poleg znanstveno-tehnične in informacijske revolucije glavni dosežek 20. stoletja proces osamosvajanja mladih (Ule 1999), o čemer bo več govora v kasnejših poglavjih tega diplomskega dela.

Poleg vsega omenjenega pa so šestdeseta in sedemdeseta leta obdobje razvoja različnih zvrsti glasbe. Razvije se disko glasba z vsemi svojimi značilnostmi, predvsem pa se nadaljuje razvoj rock glasbe.

3.1.1 Politika, gospodarstvo in družba

Razvoj potrošniške družbe je prinesel novi generaciji otrok rast materialnega blagostanja. Imeli so kape, čevlje, barvice in lego kocke, norčevali so se iz staršev, ki so jim pripovedovali, da so v šolo hodili bos. Ko so odrasli, so začeli govoriti, da potrošniška

družba zaslužnjuje človeka, zato si je treba izmisliti nov svet, v katerem bodo vsi svobodni in srečni. V šestdesetih letih so mladi začeli protestirati proti potrošniški družbi, zaslužnjevanju, vojnem, rasizmu in tako naprej. Prvi so se uprli v ZDA, ker so Američani v tem času vodili krvavo vojno v Vietnamu. Ljudje v potrošniški družbi so bili naprednejši, ker so imeli kopalnice in telefone, sovražili so črnce, medtem ko so mladi trdili, da so črnici božji dar za človeštvo. Vietnamska vojna je bila prva televizijska vojna v zgodovini, podobno kot je bila druga svetovna vojna prva radijska vojna v zgodovini. Črnici v Ameriki niso smeli zasedati višjih položajev v vojski, v avtobusih so smeli sedeti samo na zanje določenih sedežih, tudi stranišča so bila takrat ločena - za belce in črnce posebej. V nekaterih mestih so imeli javna stranišča samo za belce, črnici pa so bili prepuščeni svoji iznajdljivosti, kadar jih je v mestu pritisnilo na veliko ali malo potrebo. Tudi javne šole so bile razdeljene, posebej za bele in posebej za črne. Enako so bili razdeljeni vrtiljaki, peskovniki, igrišča ... (Ouředník 2006)

Obdobje šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja je čas pestrega dogajanja tako na političnem kot gospodarskem področju. Začele so se vojne, revolucije in osamosvajanje kolonij, prav tako pa je to čas vzpostavitve vojaških hunt.

Začela se je hladna vojna med vzhodnim in zahodnim blokom, ki je prinesla razvoj nuklearnih orožij. V teku je bila vietnamska vojna. Na političnem področju je prihajal v ospredje liberalni pogled na svet. Predvsem se je to pokazalo v ZDA z demokratičnim predsednikom Kennedyem. Sledile pa so jim ostale države. Posledica liberalnih politikov so bili mladi s svojimi liberalnimi političnimi pogledi, ki so se upirali starejšim konzervativcem. Takratni predsednik ZDA John F. Kennedy je na svoj način na oblast pripeljal politike z liberalnejšimi pogledi na svet in željo po spremembah (Dister 1996).

Najbolj vroči tematiki tega obdobja sta vsekakor bili boj za državljanske pravice in feminizem (Alfonso 2004). Ljudje se začnejo zavedati državljskih pravic. To je čas ženske emancipacije, borbe za samostojnost in enakopravnost.

Svetovno znani dogodki, kot so že omenjena vietnamska vojna, atentat na Johna F. Kennedyja in Martina Lutra Kinga, so mnoge spodbudili k razmišljanju. Evropejci in Američani, predvsem mladina, so želeli vzpostaviti drugačno mišljenje, neko upanje v boljši in lepši svet (Harenberg 1996).

Razmišljanje o boljšem svetu privede do gibanj in boja za državljanske pravice, boja za enakopravnost žensk in temnopoltih prebivalcev, predvsem v ZDA, ter demonstracije proti nuklearnemu orožju.

Razmere tega obdobja pripeljejo do vsesplošnega nezadovoljstva in demonstracij za boljši in lepši svet. To je čas študentskih gibanj in njihove borbe za boljši svet.

3.1.2 Tehnokracija

Tehnokracija ali tehnicizem je družbena forma, ki v industrijski družbi zavzame prostor visoko organizacijske integracije. Roszak (1971) označi tehnokracijo kot obliko družbe, kjer se vladajoči sklicujejo na tehnične strokovnjake, ti pa na določena spoznanja. Strokovnjaki kot svoj politični kredo opisujejo tehnokracijo, ki je brezobzirno prizadevanje za učinkovitost, red in za več racionalnejše kontrole.

V obdobju tehnokracije je znanost tista, ki je neotipljiva avtoriteta. Roszak (ibid.) pravi, da je za obdobje tehnokracije značilna efektivnost, socialna varnost in težnja k visokemu življenjskemu standardu. Tehniko opiše kot nekaj, kar mora ljudem služiti in jim pomagati, da postanejo »tehnične živali«. V obdobju tehnokracije se vse nagiba k temu, da postane tehnični predmet.

Medtem ko se je v šestdesetih bila bitka med kapitalizmom in kolektivizmom, je po mnenju Roszaka (ibid.) ravno tehnokracija tista, ki je združevala tako kapitaliste kot kolektivistice. Tehnokracija je tako do neke mere prevzela vlogo športnih prireditev.

Roszak (ibid.) prav tako pojasnjuje, da tehnokracije ne moremo označiti izključno kot proizvoda stare pošasti kapitalizma. Pravi, da je tehnokracija prej produkt napredne in hitro razvijajoče se industrije.

Kot alternativo tehnokraciji Roszak opredeli in natančno opiše takraten družbeni pojav radikalne mladine. Kot glavni cilj alternative tehnokraciji opredeli projekt kontrakture, ki ga natančneje opiše v že omenjeni knjigi *The Making of a Counter Culture*. Natančneje se bomo gibanju in življenju mladih radikalcev posvetili v poglavjih, ki sledijo.

3.2 Subkultura

Preden se spustimo v svet takratne radikalne mladine in njihove kulture, ki jo Roszak (1971) poimenuje »kontrakultura« si pogledjmo teorijo subkultur. Kontrakultura je namreč samo ena izmed radikalnejših vej subkultur.

3.2.1 Definicija subkultur

Subkultura je *socialno-kulturna formacija*, ki obstaja kot otok sredi širše družbe s svojimi lastnimi vrednotami, ki se često upirajo prevladujoči družbi (Kvas 2007). Glavna funkcija mladinskih subkultur po Clarku et. al je poskus osamosvojitve od dominantne kulture (Haralambos 2005:801), saj si na ta način mladi pridobijo kulturni prostor. Mladinske kulture do neke meje ostanejo podobne kulturam odraslih – dominantni kulturi – ampak se od njih oddaljujejo (Haralambos 2005:801). Uletova (1985) mladinske kulture označi kot bojišča nasprotujočih si življenjskih stilov.

Tomc (1994) definira pripadnika mladinske subkulture kot osebo, ki pripisuje vrednotam in znanjem mladinskega stila tolikšen pomen, da jih ponotrani kot temelj svojega delovanja. Po njegovem je razločevanje nujno, ker številni mladi ne sprejmejo mladinskega subkulturnega stila in pripadajo bodisi »odrasli« kulturi (na prehodu iz otroštva sprejmejo kulturo odraslih), razredni kulturi (zaposlijo se zgodaj, prevzamejo vrednote in sprejmejo znanje pripadajoče delovne kulture)ali nacionalni kulturi (sprejmejo kulturo svoje nacionalne manjšine).

Težnja po integraciji mladih v prevladujoči socio-kulturni tip obstaja v vseh sodobnih družbah, vendar pa v pogojih modernosti za njimi po pravilu ni avtoritete države. Prehod iz subkulturnega v prevladujoč socio-kulturni tip je zato največkrat povezan z zaposlitvijo, poroko in drugimi stanji odraslosti. (ibid.)

3.2.2 Zgodovina subkultur

Frith (1986) v svojih študijah povzema, da je bil pojem subkultura prvič omenjen v raziskavi o mladih, ki sta jo izvajala Roberta in Lyndovo in sega vse tja do leta 1937. Mike Brake v knjigi Sociologija mladinske kulture in mladinskih subkultur kot prva družboslovca, ki sta uporabila pojem subkultura, omenja Lee McLunga (1945) in Gordona M. Miltona (1947). Gordon dodatno omenja še Greena (1945) (Brake v Postrak 2002).

Za pripadnike mladinske subkulture je predvsem značilno, da si ustvarijo samosvoj stil oblačenja – imidž in izberejo svojo najljubšo glasbeno zvrst. Posamezni stili na svoj način poskusijo rešiti probleme, ki na konkretni materialni ravni ostanejo nerešljivi (Haralambos 2005:801).

Po besedah Uletove (1999) je ravno odkritje množičnih subkultur, če lahko temu rečemo tako, pretreslo moderno družbo in obenem pokazalo razpoke v kozmosu moderne meščanske družbe. Pokazalo je privlačnost mladinskih subkultur, ki so pripadale delavski mladini. Brake (1984) pravi, da subkulture mladim delavskega razreda nudijo tisto, kar je mladina srednjega razreda iskala na univerzi. Časovni in geografski moratorij, ki je lahko uporabljen za preverjanje vprašanj o svetu in njihovem odnosu do sveta.

3.2.3 Razlikovanje subkultur

Tomc (1989:7) je glede na svoja raziskovanja ugotovil, da je smiselno nadalje razlikovati subkulture, in sicer kot subkulture v ožjem pomenu besede, subpolitike in kontakulture, ki jih natančneje opredeljuje Roszak (1971). Na tem mestu je potrebno omeniti, da se je tudi Brake ukvarjal z razločevanjem različnih oblik subkultur. Eden izmed njih je *hipijevska*. Brake (1984) ugotavlja, da je ta povezana z napredno kulturo srednjega razreda, vendar se zaradi svojega deviantnega življenjskega stila od nje tudi razlikuje. Hipijevska subkultura je povezana z boemsko subkulturo, saj je za hipijevsko subkulturo ena izmed vrednot trenutni hedonizem. Pripadniki hipijevske subkulture so razdeljeni na tiste s političnimi in tiste z religijskimi vrednotami.

Za to diplomsko delo je pomembno, da natančneje predstavim Roszakovo definicijo in opis kontrakture.

3.3 Kontrakultura

V prejšnjih poglavjih diplomskega dela sem že omenila, da je Roszak v svoji knjigi *The Making of Counter Culture* podrobno opisal novonastali družbeni pojav – kontrakultura. V tem poglavju se bomo natančneje seznanili s tem pojavom.

Rock v šestdesetih in sedemdesetih ni prinesel samo novih izvajalcev, ki so s svojimi pesmimi opozarjali na pereče probleme, temveč tudi novo gibanje in njihove pripadnike, imenovane *hipiji*. V črnem žargonu to pomeni »tisti, ki razumejo« (Dister 1996). Hipiji so na začetku

bili intelektualci, ki so zavračali pravila moči in konkurence. Bili so potomci beatnikov in so poznali veličastno obdobje protestnih pohodov.

Roszak (1971) pravi, da se je kontrakultura postavila nasproti glavni kulturi na vseh področjih – norme, vrednote, obnašanje, življenjski stil, imidž, odnos do spolnosti. Prav tako meni, da je kontrakultura med vsemi tradicionalnimi kritikami tehnokracije najbolj radikalna in omembe vredna kritika.

Kontrakultura je po mnenju Roszaka (ibid.) razglasitev novega neba in zemlje, tako čudovito, tako brezmejno, da se lahko neštete trditve tehničnih strokovnjakov nanašajo samo na spodnji rob življenja.

Na kratko: namesto da bi pustili tehnologiji diktirati ljudem, namesto da bi bili žrtve tehnologije, ki bi jim diktirala življenje, jo uporabijo kot inteligentni posamezniki in si s tem izboljšajo življenje (Reich 1971). Ni razloga, da bi se bojevali s stroji. Lahko jih naredimo za sužnje ljudi – da služijo ljudem. Pripadniki nove generacije, ki jih Reich poimenuje Zavest III, lahko vzpostavijo novo družbo (ibid.).

Roszak (1971) je novonastali družbeni pojav poimenoval kontrakultura, medtem ko se je Reich (1971) poimenovanja lotil malo drugače. Glede na generacije je opredelil različne »Zavesti« (*Consciousness*) – z veliko začetnico, ki ne pomenijo nekega skupka mnenj, informacij, vrednosti, ampak celotno konfiguracijo vsakega posameznika, ki ustvarja njegovo celotno percepcijo realnosti, njegov celotni pogled na svet.

Preden nadaljujemo z opisovanjem kontrakulture, se za hip ustavimo pri Reichovi Zavesti III. Reich generacije poimenuje preko zavesti. Radikalno generacijo šestdesetih poimenuje Zavest III. Slednjo lahko enačimo z Roszakovo kontrakulturo. Tako v nadaljnjih opisih primerjam in navajam oba avtorja. Ko govorimo o Zavesti III ali kontrakulturi, je tako mišljena ista generacija mladih.

Reichova Zavest III, ki jo lahko primerjamo z Roszakovo kontrakulturo, nikoli ne sliši sodb kot pri Zavesti I in II. Nova generacija ceni posameznika takšnega, kot je, edinstven in drugačen. Ne občuti se več pritiskov nad posamezniki, da postanejo nekaj, kar si ne želijo.

Zavest III zavrača ocenjevanje ljudi po nekih splošnih standardih pa tudi njihovo klasificiranje ali analiziranje. Reich (1971) pravi, da je temelj Zvesti III, da smo vsi enaki in imamo vsi enake pravice, saj si vsi zaslužimo enake priložnosti, da pridemo do uspeha in lepega življenja.

Kontrakultura, ki se v veliko večji meri nanaša na osebni občutek družbe kot na tehnične in industrijske vrednote, tako zelo odstopa od najpomembnejših načel dominantne kulture odraslih, da od večine ni sprejeta kot kultura, temveč kot nekaj barbarskega. Roszak (1971) se v svoji knjigi o kontrakulturi sprašuje, zakaj je ravno mladina tista, ki se je zoperstavila tehnokraciji. Brez zadržkov lahko na to vprašanje odgovorimo, da se je uporniška mladina uprla, ker je opazovala pasivnost starejše generacije.

V povezavi s tem Roszak (ibid.) omenja mnenje Paula Goodmana, da so odrasli (povojna generacija) bili prepričani, da ne morejo nič narediti, da bi se razmere spremenile. Zaradi vdanosti odraslih v usodo in dane razmere se je lahko samo mlajša generacija zoperstavila obstoječemu sistemu in poskušala doseči spremembe. Dogodki, kot so gospodarski zlom v tridesetih, druga svetovna in hladna vojna, so pripeljali odrasle oz. starejšo generacijo do tega, da so si želeli živeti samo v miru (ibid). V letu 1968 je večina prebivalstva vsekakor želela mir, ampak svoje osebne volje nikakor niso mogli prenesti na dejanje v družbi (Reich 1971). Mladi pa se z nastalimi razmerami niso strinjali. Svoje nestrinjanje so začeli izkazovati na najrazličnejše načine.

Reich (1971) povzema Kennetha Kenistona, ki je ugotovil, da je glavna gonilna sila proizvodjanja političnih idealov nove generacije kontrast med ideali njihovih staršev in neuspeh izživeti oz. živeti ideale staršev. Mladi radikalci se od svojih staršev razlikujejo samo v tem, da živijo svoje ideale.

Reich (1971) je v knjigi *The Greening of America* napovedal revolucijo, kot je še ni bilo. V mislih je imel revolucijo mladih, ki jo Roszak (1971) poimenuje kontrakultura. Napovedana revolucija se od ostalih razlikuje po individualnosti vzpostavljene kulture in poskusu spreminjanja politične strukture v državi in svetu kot končnega dejanja (Reich 1971).

Revolucija obljublja bolj človeško okolje, skupnost in liberalnejše posameznike. Pozitivna posledica revolucije bo nov odnos posameznika do samega sebe, do drugih, do narave in do države. To je revolucija nove generacije. To je njihov protest, upor, kultura, oblačila, glasba, mamila, načini mišljenja in liberalnejši življenjski stil (Reich 1971).

Kontrakultura, ki ji je pripadala radikalna mladina, za sabo prinese revolucijo in upor obstoječi kulturi (Roszak 1971). Seveda, pa se je v kontrakulturo vključevala tudi odrasla generacija radikalcev. Slednji so bili enotnega mnenja, da mladim hipijem primanjkuje verodostojnosti in revolucionarne moči. To pa zato, ker hipiji živijo z eno nogo v otroštvu in z drugo v realnem svetu (ibid.). Živijo tako, da ne zgubijo svojih predstav o otroštvu, zato jih ne potlačijo, temveč živijo z njimi.

Po mnenju Roszaka (ibid.) nastane kontrakultura zaradi neizbežnega konflikta med generacijami. Mladostniki so se uprli kulturi svojih staršev. Mladi so bili v šestdesetih edina radikalna opozicija. Seveda med mlade radikalce ne smemo šteti vse tedanje mladine, temveč del šolajočih se posameznikov – študentov, ki so delovali radikalno in so želeli spremembe.

Na tem mestu pa je treba omeniti, da mladi po svetu, predvsem v Evropi in ZDA, niso na enak način vstopili na pot družbenih sprememb. Študenti Zahodne Evrope so želeli pretresti družbo, vendar to ni bilo mogoče doseči brez podpore in moči odraslih. Sami niso mogli izpodriniti in spremeniti trenutne ureditve družbe. Zgodilo se je namreč, da je moč družbe, ki izhaja iz odrasle generacije, šla v nasprotno smer. Mladi niso mogli doseči sprememb, saj so starejši ohranili status quo. Na drugi strani, preko ocena, pa je ameriška radikalna mladina veliko lažje dosegala želene spremembe. Razlika med evropsko in ameriško mladino je bila v tem, da je slednja imela podporo tudi med politiki, ki so bili radikalci. Nasprotja med generacijami so nov dejavnik v političnem življenju, na katerega se je ameriška mladina veliko bolj brez zadržkov opirala kot mladina v Evropi (Roszak 1971).

Mladi so na laični in amaterski način, celo grotkestni, prevzeli iniciativo odraslih. Impulze upirajočih se odraslih so prevzeli iz knjig in revij, jih povezali in nadgradili v svoj edinstven življenjski stil. Hipotezo starejših upornikov so spremenili v poskuse, čeprav si niso hoteli priznati, da na koncu vsakega poskusa lahko pride do zmot (Roszak 1971). Roszak (ibid.) trdi, da kontrakultura uteleša instinkt varnosti. Če pomislimo na to, vidimo, zakaj je konflikt med

mladostniki in odraslimi očiten, posebej v šestdesetih letih, in zakaj poteka tako globoko ter boleče. V zgodovinskih nepredvidljivih situacijah preidemo v kulturni razkorak, ki se izraža skozi generacijski konflikt. Vloga mladih je, da imajo odprte oči, in položaj smrtne kulture odraslih spregledajo pri tem ne smejo izgubiti časa. Moramo biti pripravljeni, da upoštevamo presenetljivo trditev, da ljudje razmišljajo, da obstajajo »oči«, ki sveta ne vidijo na vsakdanji način, kot to predpisuje tehnična stroka, temveč prepoznajo in priznavajo, kako bi lahko svet preoblikovali v raj (Roszak 1971).

Po navajanju Roszaka (ibid.:46) so leta 1968 na Sorboni povedali naslednje: »Prihajajoča revolucija bo pod vprašaj postavila tako kapitalistično kot industrijsko družbo. Potrošniška družba mora biti poražena. Odtujena družba mora izginiti iz zgodovine. Vzpostaviti je potrebno nov svet.«

Osnova, na kateri temeljita tako kontrakultura kot Zavest III, je odprtost za vse vrste izkušenj. Upoštevati je potrebno nastanek kulture in življenjskega stila. Pod kulturo spadajo glasba, kariera, oblačila, skupnosti in zavest. Nova generacija razpolaga z ogromno energije, ki jo jemlje iz skupine, skupnosti, svobode od tehnologije in od samega sebe (Reich 1971).

V nadaljnjih podpoglavjih bom poskušala predstaviti nekatere tipične razpoznavne znake kontrakture in njenih pripadnikov. Začela bom z identiteto, stilom ter oblačili in glasbo. Nadalje bom predstavila problem drog in nastala študentska gibanja. Za konec pa bom predstavila tudi nastanek in razvoj množične kulture.

3.3.1 Identiteta in stil

Dolgi lasje hipijev so bili glavni izraz njihove identitete. Najpomembnejše sporočilo dolgih las je po mnenju Willisa (1978) uveljavljanje svobode v odnosu do dominantne kulture. Lasje pa so bili tudi izraz nekega naravnega procesa in naravne forme družbe. Za hipije so simbolizirali povratek k naravi in neko hrepenenje po naravnem življenju. Zadnje sporočilo, ki so ga oddajali dolgi lasje, sta bili demonstrativna nota in identifikacija z nepriviligiranimi skupinami.

3.3.2 Oblačila

Pri opisovanju prepoznavnih znakov pripadnikov kontrakulture ne moremo mimo njihovega stila oblačenja. Reich pravi (1971), da oblačila izražajo osebnost pripadnikov nove generacije, Zavesti III.

Prvi vtis, ki ga dajejo oblačila, je svobodnost in udobnost. Za seboj pustijo vtis pustosti in preprostosti, predvsem zaradi barv zemlje (rjava in zelena) in modrega jeansa. Asimilirajo se z naravo, so nevpadljiva in omogočajo ležanje na travi, saj se ne umažejo. Predvsem pa je pomembna funkcionalnost oblačil. Tovrstna oblačila predstavljajo svobodo. Uporabljajo se za različne priložnosti, kar je na nek način izražanje svobode. Oblačila predstavljajo tudi odnos med posameznikom in tehnologijo. Vsa oblačila so namreč narejena v tovarnah in so produkt masovne proizvodnje. Pa vendar vemo, da ta generacija ni impresionirana nad stroji, temveč poskuša z njimi samo živeti (Reich 1971). Dodati je potrebno tudi ugotovitev Willisa (1978), ki pravi, da je to, kar je povezovalo hipije pri oblačenju, bilo bolj zanimivo kot to, kar jih je razlikovalo. Vsak je imel svoj stil, pa vendar lahko najdemo neke vzporednice.

3.3.3 Glasba

Pomembnost glasbe za kontrakulturo opredeli Grossberg, ki pravi, da je rock'n roll omogočil, da so mladi našli prostor in da so obstajali zunaj institucij, ki so jih vodili odrasli (Haralambos 2005:813).

3.3.3.1 Funkcija glasbe

Preden si pogledamo, kako je glasba prispevala k uresničevanju in širjenju radikalnih idej, si pogledajmo njene funkcije.

Merriam (2000) pripiše izražanje čustev, misli in predstav z glasbo kot eno njenih najpomembnejših funkcij. Pravi, da glasba deluje kot sredstvo za izražanje oz. sproščanje čustev (ibid., 175), predstavlja nek varnostni ventil, preko katerega se izražajo nakopičena čustva. Tudi Muršič (2000) opisuje glasbo kot logični izraz čustev. Merriam (2000) na tem mestu omenja povezavo med izražanjem z glasbo in razbremenitvijo ter razrešitvijo družbenih konfliktov. Z njim deli podobno mnenje Freeman, ki pravi, da lahko pesmi družbenega nasprotovanja pomagajo doseči družbene spremembe, »tako da mobilizirajo skupinske občutke«, ki vodijo k delovanju (Freeman v Merriam 2000).

Uporniška glasba povečuje konformnost, saj deluje kot neškodljiv ventil za izražanje nezadovoljstva z družbo; ta prepreči morebitno deviantno vedenje, ki bi bilo posledica akumulacije frustracij. V zvezi s tem Freeman trdi, da lahko pesmi družbenega nasprotovanja omogočajo posamezniku, da si da duška in se tako »prilagodi družbenim razmeram, kakršne so« (Freeman v Merriam 2000). Glasba, ki je za neko skupino zgled idealov, je lahko za drugo deviantna (Merriam 2000).

Praktično funkcionalnost glasbe Reich (1971) opiše preko povezanosti glasbe in Zavesti III. Glasba za pripadnike Zavesti III predstavlja nekaj višjega, vodjo. S pomočjo glasbe lahko izražajo notranja čustva. Glasba postane najgloblji medij za komuniciranje in izražanje celotne skupnosti. Ko se predvaja glasba, se vsi počutijo povezane, si pojejo, se gibljejo in uživajo. Glasba izraža čustva, razpoloženje.

Reich (ibid.) opiše vzpon glasbe kot dosežek oziroma spojitev glasbe z vsakdanjim življenjem nove generacije, kar pa predstavlja edinstven primer moderne družbe. Glasbeniki sami začnejo ustvarjati in s tem izražati svoja čustva. Ravno to, da sami ustvarjajo, prispeva k temu, da ima glasba moč revolucije!

3.3.3.2 Glasba, kot izraz radikalnih idej

Frith (1986) meni, da je rock v 60. letih pustil pečat na celi generaciji Mladina šestdesetih let je imela za sabo vojne in politične izkušnje, ki so zaostrile nasprotje med zasebnimi in družbenimi obveznostmi, med svobodo in odgovornostjo. Rock se je bolj kot katerokoli drugo izrazno sredstvo lotil teh problemov in jih razgalil (ibid.:193).

Glasba v šestdesetih predstavlja medij upora. Preko tega medija se izraža nezadovoljstvo z obstoječimi družbenimi razmerami in se želi vzpostaviti nov družbeni red.

Četudi je generacijska izkušnja v šestdesetih letih otopila čut mladih ljudi za razredne, spolne in rasne razlike, so se te razlike v sedemdesetih še bolj zaostrile. Rock glasba v šestdesetih je politizirala brezdjelje in dala zasebnim vprašanjem tveganja, užitka in spolnosti javen, kolektiven izraz. Rock glasba sedemdesetih pa je bila v mnogih lastnostih rutinirana, saj so avtorji postali profesionalci, glasbeno tržišče je bilo razdrobljeno na občinstva z različnimi okusi, potrošnja glasbe pa je še enkrat postala stvar brezdjelja samega (Frith 1986:193).

Rock glasba in z njo povezano gibanje se je rodilo iz velikanskega nezadovoljstva, ki so ga prinesle politične, gospodarske in družbene razmere. Te sem natančneje predstavila v predhodnih poglavjih diplomskega dela. Zaradi svetovnega dogajanja so ljudje preživljali globoko moralno krizo, ki so jo morali na nek način izraziti. Dane razmere so predvsem mladino spodbudile, da se je uprla in pokazala svoje nestrinjanje z delovanjem vodilnih v svetu. Rock glasba je mladim omogočala, da so s pomočjo svoje umetniške žilice izrazili svoje nestrinjanje. Povedano še malo drugače: ravno rock glasba je tista, ki je omogočila združitev isto mislečih (Harenberg 1996).

Dister (1996) v knjigi *Rock, včeraj danes jutri* ugotavlja, da prelom v razcvetu rock glasbe predstavlja atentat na takratnega predsednika ZDA, Johna F. Kennedyja, ki se je zgodil leta 1963 v Dallasu. Po besedah Alaina Disterja je bila to priložnost, da so privreli na dan umetniki vseh vrst, ki so samo čakali na tako priložnost. Nastale so prve protestne pesmi, ki so bile tudi prvi znak političnega upora v nedrjih rocka.

Glasbeniki in pevci postanejo uporniki. Skozi glasbo se začne izražati nestrinjanje z dejanji politikov in nestrinjanje z danimi razmerami nasploh. Različni avtorji so enotnega mnenja, da je eden izmed začetnikov uporniškega rocka vsekakor legendarni Bob Dylan. Študentska gibanja, o katerih bo več govora v kasneje, pa prinesejo tudi žensko predstavnico uporniškega rocka, Joan Baez (ibid.).

Alfonso (2004) trdi, da je rock v tem času postal novi glas mladosti in da je po celem svetu odmevala glasbena revolucija. Rokerji postanejo ne samo pisci besedil in izvajalci glasbe temveč tudi književniki ter pesniki (Dister 1996).

Alfonso (2004) je rocku pripisal, da je uspel poskrbeti »za dobršen odmerek realizma« in je postal instrospektiven izraz za naraščajočo število ustvarjalnih izvajalcev. Z drugimi besedami, kazal je zaskrbljenost tistih, ki niso več želeli gledati na svet skozi rožnata očala.

Pri dogodkih, kjer je rock združeval mlade, vsekakor ne moremo zaobiti svetovno znanega festivala Woodstock, ki je sredi poletja leta 1969 za tri dni poskrbel, da so mladi uresničili svoje sanje o ljubezni in svobodi. Večina nastopajočih je kasneje postala svetovno znanih. S tem festivalom so mladi želeli pokazati svojo moč in enakost mišljenja (Harenberg 1996).

Frith (1986) je opravil raziskavo med mladimi, ki je pokazala, da je glasba zelo pomembna v hipijevski kulturi – kulturi dolgascev. Glasba ni simbolizirala samo identitete same skupine, ampak je tudi na specifičen način razlagala svet, proti kateremu so hipiji na nek način protestirali. Drugače rečeno, rock je bil več kot privzeta hipijevska glasba. Frith povzema besede Richarda Millsa, da je bilo glasbi zaupano »misijonarsko poslanstvo«; njena naloga je bila, da prinese vrednote hipijev v srce.

Sčasoma se je pokazalo, da takšna vloga misijonarjev v komercializiranem svetu hipijevskim glasbenikom ne omogoča, da bi preživeli. V Kaliforniji, kjer je bila hipi ideologija najmočnejša, je bilo nasilje na enem izmed festivalov končno znamenje, da skupnost ne more temeljiti samo na glasbenem okusu (Frith 1986). Prišlo je do spoznanja, da je za skupnost potrebno nekaj več kot le dobra in všečna glasba ter stremenje k svetovnemu miru. Mladi so se počasi začeli zavedati, da sveta ni moč spremeniti zgolj z glasbo.

3.3.4 Droge

Rock glasba in z njo nastala revolucija ni prinesla samo dobronamernih demonstracij ter gibanj temveč eksperimentiranje z različnimi vrstami drog. Brsteče mladinsko gibanje se je navdušilo za psihotropna mamila. Povedano drugače, rock je zvabljal »na psihedelične poljane LSD-ja« (Alfonso 2004). Dister (1996) pravi, da sta LSD in rock enostavno šla skupaj. Glede na to, da je bil LSD do leta 1966 dovoljen, v takratnem času to ni bilo nič nenavadnega.

Značilen pojav tega časa, ki ga natančneje opiše Roszak (1971), je potovanje cele generacije mladih na Vzhod, predvsem v Indijo in Pakistan, kjer so bile najrazličnejše droge še bolj dostopne kot na Zahodu.

Mladi pa se niso posluževali samo LSD-ja, temveč so posegali tudi po drugačnih vrstah drog. Roszak (ibid.) omenja tudi marihuano. Marihuano povezuje s sproščanjem in doživljanjem sveta skozi »rožnata očala«. Roszak povezuje uživanje drog posameznika z njegovim lažjim dojetjem sveta. Pravi, da ko posameznik začne svet dojemati na neki višji ravni, opusti droge, saj je dosegel želeni učinek.

Uporaba drog je bila povezana z eksperimentiranjem in iskanjem samega sebe (Willis 1978). O učinkih in eksperimentiranju mladih z drogami bi lahko napisali veliko več, pa naj bo to dovolj, da smo dobili neko sliko o uporabi drog med mladimi v šestdesetih.

3.3.5 Študentska gibanja

Muršič (2000) meni, da so mladi pomembni nosilci družbenih sprememb in da uveljavljanje mladosti prinaša revolucionarne družbene učinke. Fenomen svetovnega študentskega gibanja je presenetil vse – politike, raziskovalce in družbo nasploh (Baškovič 1982).

Značilnost študentskega gibanja je njegova svetovna razsežnost in od tradicij relativno osamosvojena formalna podoba. Različne oblike znotraj katerih se pojavi študentsko gibanje, pa nakazujejo, da nimamo opravka z nekim specifičnim pojavom, temveč s pojavom, nekim lastnim gibanjem, ki zahteva in išče nove forme družbenega življenja. Študentsko gibanje samo po sebi je izraz napovedovanja globalne krize, ne pa izraz same krize (ibid.).

Enciklopedija rock glasbe opisuje sredino 60. let 20. stoletja, kot obdobje politično dejavnih študentov. Študentje so s študentskimi gibanji izražali splošno družbeno nezadovoljstvo. Dejavnji so bili po vsem svetu, od zahoda do vzhoda. Mladi po celem svetu so se borili za pravice, enakopravnost in boljše življenjske pogoje.

Študentska gibanja v ZDA in Evropi so bila povezana z zahtevami po šolskih reformah, liberalizacijo spolnosti in koncem birokratske in materialistične kulture odraslih. (Haralambos 2005:830). Vzroki za študentska gibanja so bili kombinacija tako objektivnih kot subjektivnih dejavnikov: razvoja tehnologije, ekonomske rasti, potrošništva in še bi lahko naštevali.

Uletova poudarja, da študentje z gibanji in demonstracijami sicer niso dosegli svojih zastavljenih ciljev, vendar pa so pustili precej sledi. Avtorica prav tako povzema Habermasovo razlago študentskih protestov s konca 70-tih. Proteste opiše kot posledico ugodnih življenjskih izkustev, ki so dopuščala ob enem več osebne avtonomije, več spontanosti in manj žrtvovanja ter iskanja novih smislov in vrednot znotraj moderne družbe. Proteste je sprožil predvsem paradoksalni spoj privilegiranosti in neprivilegiranosti. Marcuse na drugi strani zagovarja dejstvo, da je ravno privilegirani družbeni položaj tisti, ki je študentom omogočal razvijanje senzibilnosti, eksperimentiranje z novimi oblikami zavesti in razvoj novih potreb, ki so zdaleč presegle okvire enodimenzionalne potrošniške družbe (Marcuse v Ule 1999).

Študentska gibanja so dobila svoj razmah po koncu prvega vala protestnih pesmi, ko je rock odkril politično angažiranost. Dister (1996) na tem mestu še posebej izpostavi skupino Jefferson Airplan, zaradi katere je uporništvo preplavilo univerzitetna naselja. Poleg Jefferson Airplane so pomembne in vplivne tudi druge skupine tega časa. Začetek protestov na univerzah označuje sodelovanje Joan Baez pri *Free speech movementu*, gibanju proti cenzuri v študentskem naselju v Berkleyu.

Večina novih glasbenikov po vzoru progresivnega in psihedeličnega rocka se je pojavila med leti 1966 in 1968. Želja po spremembah in razvoju se je odražala v raziskovanju vseh mogočih smeri v zvoku, ritmih in vzorih. Nekatere izmed delujočih skupin so: Greatful Dead, Janis Joplin s skupino, The Doors, Frank Zappa in The Velvet Underground (ibid.).

Dister (ibid.) rock, ki nastane leta 1968, opiše kot »srce široko razprostranjenega kulturnega in političnega gibanja«. Pravi, da so bili voditelji gibanja nastopajoči glasbeniki. Rock je prej kakor ideologije spodbujal splošne ideje – ljubezen, mir in bratstvo. Slednje so slavili na velikih festivalih. Kot smo že omenili, je bil v tem času največji rock festival Woodstock, ki je v največji meri uspel zbrati pripadnike kontrakulture.

Študentski protesti dosežejo svoj vrhunec leta 1968 v Parizu (Dister 1996). Zaradi skupka dogodkov v Parizu, na Češkoslovaškem in na različne načine v ostalih delih Evrope ter v Ameriki je za trenutek kazalo, da bi se lahko družbe, institucije in ljudje osvobodili. Dejanski učinek te izkušnje je do danes postal jasnejši v procesu »normalizacije«. Takšne nenaravne dogodke ljudje le redko doživijo. Neglede na javne učinke normalizacije po letu 1968 v zasebnem življenju ni bilo ničesar, kar bi moralo ostati nespremenjeno. Leto 1968 je bilo manj strnjeno mladinsko doživetje kot Vietnam, manj izključno mladostno, toda edino mladi so se na dogodke odzvali z osuplo vznemirjenostjo in brez sence dvoma zaradi razkroja reda in rutine, kakršno mora po več letih mirovanja čutiti tudi najbolj privržen revolucionar. Tudi rock je bil glas leta 1968 (Frith 1986:192-193).

3.3.6 Množična kultura

V šestdesetih letih je rock predstavljen kot glasba, ki izraža napadalen odpor mladine proti nepravici hinavske družbe, družbenim razmeram in željo po več svobode. Po beseda Ouředníka (2006) pa je to tudi čas razvoja potrošniške družbe.

V Kroniki človeštva (Harenberg 1996) je rock opisan kot iskren protest, ki pa ne prinese samo revolucionarne ideje, saj poslovneži v njem kaj hitro vidijo priložnost za zaslužek. Rock postane blago, ki se dobro prodaja. Po navajanjih Disterja (1996) rock ne prinese samo prodaje plošč, temveč postane neverjetno vsesplošno propagandno sredstvo za druge izdelke, ki so ustvarjali množično kulturo in jo še ustvarjajo. Rock postane industrija s sredstvi prisile in potrebe po širjenju

Producenti in založniki so stremeli k čim večjemu zaslužku z novo nastalo množično kulturo. Rock je začel zgubljeni svoj osnovni pomen, na drugi strani je »show business« dobival vedno širše občinstvo (ibid.).

Ravno zaradi pohlepnosti producentov in založnikov so morali po Roszakovem mnenju (1971) pripadniki kontrakture zelo paziti, da se niso spreobrili in skomercializirali. Paziti so morali, da niso zapadli v past množične kulture in postali del nje.

Kot enega izmed glasbenikov, ki služi za primer množične kulture, Roszak (ibid.) navaja Boba Dylana. Sam je bil eden izmed upornikov in zagovornikov svobode ter miru na svetu, pa vendar je snemal plošče in jih prodajal. Roszak meni, da so bile njegove plošče verjetno na policah z visoko tehnološkimi radii in niso imele več nobene povezave z revolucijo, uporom in kontrakulturo.

Množična kultura v tem obdobju ni predstavljala samo stremljenja poslovnežev po zaslužku. Eden izmed najbolj učinkovitih načinov za revolucijo v šestdesetih je bila po mnenju Reicha (1971) subverzija skozi kulturo. Slednje je mogoče samo preko množičnih medijev. Subverzija lahko poteka na dva načina. Prvi način je, da tisti, ki ustvarjajo množično kulturo, poskrbijo za razvoj in razcvet radikalnih idej v glasbi, predstavah in umetnosti, saj nihče ne more preprečiti izražanja mnenja ter pogleda na svet s pomočjo teh sredstev. Drug način subverzije pa predstavlja pop art, ki je predstavil uporabo množične kulture na malo drugačen način.

Hipiji so imeli posebno taktiko sporočanja. Ustno sporočilo so namreč oblikovali vizualno, emocionalno in tudi simbolično, kar je privlačilo množične medije. Na tak način so omogočili prostor radikalnim sporočilom v medijih in njihovo širjenje. Pesniki in pisatelji so se že dolgo

prej zavedali pomena simbolizma. Nova generacija je to znanje samo koristno uporabila. Del taktike komuniciranja pripadnikov kontrakulture so prav tako bili »underground« časopisi, stripi, predstave. Preko teh različnih medijev so komunicirali s širšo javnostjo (Reich 1971).

Vidimo, da je množična kultura ob enem pomagala razširjati radikalne ideje in jih spreminjala v nekaj vsakdanjega.

3.4 Povzetek

Šestdeseta leta 20. stoletja po vsem svetu prinesejo veliko družbenih in političnih sprememb. Tudi mladi so izbrali svojo pot do sprememb. Nekateri izmed njih so se odločili za upor proti dominantni kulturi. Pustili so si dolge lase, spremenili stil oblačenja in način življenja. Glasba jih je povezovala in navdihovala.

Vse skupaj se je začelo v ZDA, s krajšim zamikom pa se je gibanje razširilo po vsem svetu. V nadaljnjih poglavjih bom predstavila kako se je vse skupaj začelo in odvijalo tudi na ozemlju Slovenije, ki je takrat spadala še pod Jugoslavijo.

4 Slovenija

4.1 Sedemdeseta leta 20. stoletja

Do sedaj sem v diplomskem delu predstavila ozadje dogajanja v šestdesetih letih 20. stoletja, predvsem v ZDA, vzroke za nastanek in samo subkulturo hipijev oz. kontrakulturo. Da bom lahko že predstavljeno anglosaško kontrakulturo primerjala s podobnim pojavom pri nas, bom predstavila gospodarsko, politično in kulturno ozadje sedemdesetih let v Sloveniji, ki je takrat bila še del Jugoslavije.

Obdobje družbenih sprememb se je pri nas začelo z zamikom nekaj let. Tako bom predstavila družbenopolitično dogajanje v sedemdesetih (in ne šestdesetih) letih prejšnjega stoletja. Preden se bom lotila predstavitve nastanka in značilnosti kontrakulture pri nas si, pogledjmo ključne razlike med Jugoslavijo in ostalimi socialističnimi državami. Vprašanje, ki se nam poraja, je: Kje iskati vzroke, da se je kontrakultura v Sloveniji sploh lahko razvila?

Ključna razlika med Jugoslavijo in ostalimi socialističnimi državami je bila odpiranje na Zahod. Jugoslavija se je zaradi spora s Sovjetsko zvezo bila prisiljena odpirati na Zahod. Sprva je to pomenilo odpiranje na gospodarskem, kasneje pa še na kulturnem in političnem področju.

Gospodarske težave, ki so nastale zaradi blokade Sovjetske zveze, so povzročile poleg odprtja mej na zahod in pretoka dobrin tudi pretok ljudi in idej. Odpiranje mej ni potekalo enostransko, temveč v obe smeri. Pretok, še posebej zahodnih idej, pa je po besedah Tomca (2009) bil veliko večji kot v drugih socialističnih državah.

Gospodarska kriza je prinesla razhajanja tudi v partiji. Na plano je prihajala liberalnejša elita. To je bilo zelo pomembno za liberalizacijo družbe v Sloveniji. V Slovenski novejši zgodovini je politično dogajanje ob koncu šestdesetih in v začetku sedemdesetih v Jugoslaviji opisano kot obdobje v znamenju spreminjanja in dopolnjevanja ustave. Obdobje je bilo v znamenju starejših konservativcev, ki so zmagali nad mlajšimi in liberalno usmerjenimi politiki. Sledilo je obdobje samoupravljanja in njegovega organiziranja. Jugoslavija je bila skupnost, ki je za nemoteno delovanje gospodarstva potrebovala primerne skupne institucije in mehanizme (Čepič 2005:1094).

Ravno v novi ustavi in ideologiji samoupravljanja, ki je imela za posledico rahljanje neposrednega nadzora partije nad javnim življenjem, Tomc (2009) omenja možnost za nastanek subkultur.

Po besedah Čepiča (2005:1127) pa so sedemdeseta tudi čas, ko se je jugoslovansko gospodarstvo usmerilo v bolj uravnotežen gospodarski razvoj. Znotraj njega je bilo predvideno tudi zvišanje življenjske ravni. Slednje pa je povzročilo demografsko preobrazbo. Do spremembe je prišlo predvsem zaradi selitev ter spremembe poklicne in socialne sestave prebivalstva. Eden najpomembnejših kazalcev deagrarizacije in urbanizacije je bilo, po navajanjih Čepiča (2005:1132), odhajanje mladih iz kmetijstva in vasi. Prav tako je k temu prispevalo šolanje mladih iz vasi, ki so vse pogosteje začeli obiskovati srednje šole.

Sedemdeseta leta, so prinesla nadaljnje zvišanje osebnega standarda, ki se je začelo v šestdesetih letih. Ugodne gospodarske razmere in odprtost državnih meja za zasebna potovanja državljanov v tujino so spodbudila množično potrošništvo. Dostopnost potnih listov je prinesla potovalno in nakupovalno mrzlico v sosednji Avstriji in Italiji (Čepič 2005:1133-34).

Množično potrošništvo v obmejnih državah je prineslo še večje in bolj podrobno seznanjanje z zahodno kulturo. Preko nakupov plošč, oblačil in drugih predmetov je mladina v Sloveniji prišla v stik z zahodno kulturo in si s tem odprla obzorja.

4.2 Mladinske subkulture v Sloveniji

Relativno tolerantna klima v družbenopolitičnem življenju Slovencev, kot jo poimenuje Tomc (2009), je omogočila nastanek mladinskih subkultur. Ključnega pomena pri razvoju subkulture je poleg odprtih mej in nove politične ureditve Jugoslavije imela relativno avtonomna institucija civilne družbe. Z njeno pomočjo je zasebno mladinsko gibanje lahko ugledalo luč tudi v širši javnosti.

Odrpte jugoslovanske meje so omogočile vstop vesti o zahodni kulturi na slovensko območje. Mladi so lahko preko množičnih medijev prišli v stik z množično kulturo in potrošnjo vrstnikov z Zahoda. Prav tako so se lahko udeleževali raznih koncertov v tujini in k nam prinašali vesti o tamkajšnjem dogajanju.

Kot sem že omenila, so odprte zahodne meje za sabo prinesle tudi velik vpliv množične zahodne kulture, zlasti glasbe. Mladi so najraje poslušali Radio Luksemburg, preko katerega so se seznanjali z novitetami. V obmejnih delih, ob Avstriji in Italiji, so lovili tudi tuje televizijske kanale. Na Zahodu prevladujoča rock glasba je v Sloveniji dobila pridih vnašanja sumljive zahodne ideologije (Gabrič 2005:1142-1143).

Mladi so se torej na eni strani preko množičnih medijev, predvsem radia, seznanjali z glasbo in kulturo Zahoda. Na drugi strani pa jim je materialni standard njihovih staršev omogočal potrošništvo v prostem času in življenje po vzoru zahodne kulture.

Prenos kulture in idej z Zahoda na Vzhod je potekal preko različnih medijev. Omenila sem že Radio Luksemburg, ki je mladim tistega časa predstavljal glavni stik z glasbo Zahoda. Mladi pa so se z zahodno kulturo seznanjali tudi preko drugih medijev. Predvsem pa so tudi sami preko različnih medijev ustvarjali, se obveščali in se povezovali.

Po navajanju Tomca (2009) je to bilo primerno obdobje za razvoj in ustvarjanje avtentičnih hipijevskih ustvarjalcev. Na tem mestu bom omenila tiste ustvarjalce, ki so svoj čas izstopali po svojem prispevku k umetnosti. Tako ne moremo mimo pisca underground stripov Kostje Gatnika, ki je med ostalim oblikoval tudi študentski časopis Tribuna, pesnika Chubbyja in ustvarjalcev gledaliških dogodkov Pupilija Ferkeverka (Tomc 2009).

Ker pa se v nalogi osredotočam na glasbene ustvarjalce, se bom nekoliko bolj posvetila rock glasbi tistega obdobja pri nas. Rockovska glasba je po Gabričevih besedah (2005:1142-1143) predstavljala tudi uporništvu mlade generacije, ki je nasprotovala okostenelim družbenim okvirom.

Rock glasba se je v Sloveniji uveljavila z rahlo zamudo. Posledica poudarjanja drugačnosti v rockovskih skladbah in nastopih je bilo zavračanje tovrstne glasbe pri starejših, onemogočanje nastopov in dolgotrajno čakanje skupin na izdajo gramofonske plošče. Prepreko je predstavljal tudi nakup inštrumentov, ki se jih pri nas ni dalo kupiti. Rock glasbeniki so se udeleževali »kitarijad«, kasneje so v večjem številu začeli izdajati gramofonske plošče. Radijske valove pri nas je razburkal Radio Študent (Gabrič 2005:1142-1143).

Rock glasba je s koncerti in plesi spodbujala nov način preživljanja prostega časa. Starejši so mlade označevali za dezorientirane, predvsem zaradi sproščene spolnosti, mamil in alkoholizma. Mladinska subkultura je bila še dodatno politično sumljiva, saj se je osvobodila institucionalnih okvirov, zato je ni bilo mogoče nadzirati. Za glasbo mlade generacije je bilo značilno, da ni bila omejena v nacionalne okvire, da je bila odprta za tuje vplive in zato so tesno sodelovali glasbeniki iz cele Jugoslavije (Gabrič 2005:1142-1143).

V omenjenem obdobju so delovali glasbeniki, kot je kantavtor Tomaž Pengov, Marko Breclj, progresivna rock skupina Buldožer in Kameleoni. Sredi sedemdesetih pa je začela delovati tudi skupina September.

Omenjeni glasbeniki, še posebej Pengov in Buldožerji, so pomembni zaradi prodora na glasbeno sceno in težkih razmer, v katerih so ustvarjali svojo glasbo. Različni viri omenjajo, da je Pengov del svojega prvega albuma posnel kar doma, v kopalnici. To je bilo predvsem zaradi okoliščin, v katerih se je snemalo na Radiu Študent - nikoli ni bilo miru v studiu (Tomc 2009).

Najizrazitejši glasbeni predstavnik slovenske hipijevske scene pa je bila nedvomno skupina Buldožer, idealno tipski progresivni rock band tistega časa (Tomc 2003:451). Njihov nenavaden nastop na odru, Tomc ga poimenuje Rock teater, je razburil širšo javnost, postal pa je tudi zaščitni znak skupine. Zaradi njihovega obnašanja so imeli veliko težav pri organizaciji koncertov, snemanju plošč in propagandi le-teh.

Preden pa se lotimo vzrokov za vzpon študentskega gibanja in njegovih posledic ter spoznavanja Tacenske komune, imenovane tudi Komuna G7, si pogledimo še en medij, preko katerega so se mladi povezovali in izražali svoje mnenje. Seveda predstavlja ta medij študentski časopis Tribuna. V časopisu so poročali o množičnem razcvetu hipijev, o organizaciji koncertov in nastajanju manjših komun (Tomc 2009). Časopis Tribuna je v svojem začetku delovanja predstavljal medij, preko katerega je študente obveščal o dogodkih, poročal je o študentskem gibanju, kasneje pa je predstavljal glavni motor študentskega gibanja, če se lahko tako izrazimo (Baškovič 1982).

4.2.1 Komuna G7

Predstavitev ljubljanskih hipijev in Tacenske komune, imenovane G7 je povzeta iz dokumentarnega filma Jadrana Sterleta »G 7 ali UTOPIJA NA ROBU DRUŽBE« (Sterle 2008) in intervjuja z Jadranom Sterletom.

Osredotočimo se za trenutek na vprašanje: »Kdo so sploh bili hipiji?« Na vprašanje o pojavu in samih hipijih pri nas je Jadran Sterle podal naslednji komentar:

Težko bi vzdržala teza, da je bil pojav hipijev v Sloveniji (Jugoslaviji) gibanje v smislu kulturno-socialne intencije. Šlo je bolj za sporadične, neorganizirane privatne pojave, ki so se delili v dve skupini: v »pristine« hipije, ki so poleg zunanjega imidža gojili tudi takšno »filozofsko« pripadnost, in na takoimenovane »nedeljske« hipije«, ki so to postali v petek popoldan do ponedeljka zjutraj. Neke vrste travestiti torej. Je pa bil pojav hipijev na ljubljanskih ulicah (in tudi po manjših slovenskih mestih) toliko bolj opazen, ker so pač odstopali od tedaj standardiziranih, sprejemljivih modelov družbenega obnašanja. Mene je neko poletje ljubljanska policija (tedaj »milica«) aretirala samo zato, ker sem po (tedaj) Titovi ulici hodil – bos! Pač jim ni šlo v račun, da nekdo samovoljno odstopa od veljavnih norm (Sterle 2009).

Kljub jasno začrtanim normam takratne dominante kulture se je peščica mladih, ki je želela spremeniti svet in se odmakniti od dominante kulture ter vzpostaviti nov način življenja, našla in ustanovila komuno. Na robu ljubljanske kotline, v vasi Tacen, se je v hišo številka 75 v začetku 70-tih let vselila skupina mladih, ki je želela, po besedah Jadrana Sterleta, ustvariti in realizirati utopični projekt. Komuna je delovala približno tri leta. Hišo, v kateri so stanovali, je našel eden izmed stanovalcev komune - Štefančič. Komuno so poimenovali Komuna G7, saj je v njej na začetku bivalo sedem prebivalcev. Kasneje so se jim pridružili tudi drugi. Potrebno je poudariti, da so v komuni živeli sami Primorci, kar lahko povežemo z odprtostjo zahodne meje navzven. Po njihovem pripovedovanju je bil vzrok za ustanovitev komune približujoča se zima in dejstvo, da še niso imeli sobe, kjer bi lahko v času študija bivali v Ljubljani. Skupno življenje v obliki komune pa se je lahko začelo zaradi danih okoliščin - imeli so hišo in željo po skupnem življenju. Komune so bile takrat aktualne. Tako so se mladi ljudje spontano odločili za tak način življenja. Življenje v komuni je potekalo

malo drugače od tradicionalnega, saj so stanovali s svojimi prijatelji, somišljeniki. Potem ko so imeli hišo, je vse ostalo šlo samo od sebe. Imeli so skupno blagajno za stroške najemnine in hrane. Denar so služili na različne načine. Stanovalki komune sta imeli službo in tako edini imeli redne dohodke, ostali so se posluževali priložnostnih del, nekateri so imeli razne štipendije. Nekaj pa so primaknili tudi starši.

Tacenska komuna je bila prav tako kot bife Ferant znana svetovnim popotnikom. Obe točki sta popotnikom nudili zavetje. Stanovalci komune v dokumentarnem filmu povedo, da so jih obiskovali najrazličnejši ljudje z vsega sveta. »Strejndžerji« - tujci, kot so jih imenovali, so prihajali in odhajali. Z nekaterimi od njih so ohranili stike. Nikoli pa zaradi tega niso imeli težav s policijo. Z njo tudi na splošno niso imeli velikih težav. Obiskat so jih prišli le redko. Stanovalci se spominjajo obiska policije na pobudo sosedov in seveda, ko so prišli iskat dokazno gradivo, da je Franco Adam napisal sovražne parole.

Člani komune so se v veliki meri držali načela Naredi sam. Niso imeli veliko denarja. Ni bilo neke osebne lastnine, bila je skupna. Solidarnost je po mnenju prebivalcev komune bila absolutna.

S komuno so njeni prebivalci želeli nekaj pokazati, tako so marca leta 1971 v Študentski tribuni objavili Manifest komune G7.

Prebivalci Komune G7 so bili odprti za različne izkušnje z vsega sveta. Komuna je temeljila na ekonomski upravičenosti, omogočala je sproščene človeške odnose. Za Tacensko komuno je ustrezen opis, po mnenju enega izmed prebivalcev, da je bila umetniško avantgardna komuna. Politično obarvano komuno so kasneje ustvarili na Brodu. Tukaj je potrebno omeniti, da je v Ljubljani bilo kar nekaj komun oziroma vsaj želj po komunah.

Za prebivalce komune so bila obvezna tudi potovanja. Posebej pomembno se jim je zdelo obiskati Amsterdam, natančnega razloga za to pa ne znajo več navesti. Potovanja so bila povezana z odprtostjo navzven in odkrivanjem novih dogodivščin. Predvsem pa je potovanje omogočil potni list, ki so si ga takrat lahko že priskrbeli.

4.2.2 Študentsko gibanje

Korenine študentskega gibanja v sedemdesetih pri nas izhajajo iz posebne vloge in interesov, ki jih nosijo študentje kot posebna družbena skupina. Družbena napetost in počasno ukinjanje svetovnega miru je povzročilo povezovanje študentov (Baškovič 1982).

Po besedah piscev uvodnika v zbornik o Študentskem gibanju pri nas je družbeno napetost povzročil razredni boj in ideologija samoupravljanja (ibid.). Študentje so bili iz srednjih slojev, borili so se za svoje pravice in možnost šolanja vseh – tudi tistih z manj finančnega kapitala. Razredno strukturo tistega časa, ki je privedla do nastalih konfliktov, lahko poimenujemo kot socialno diferencirano (ibid.).

Pojav študentskega gibanja je v uvodniku knjige o Študentskem gibanju pri nas v letih 1968 do 1972 opisan kot specifičen pojav, ki ga ni moč enoznačno označiti. Pojasniti ga je potrebno tako iz družbeno-ekonomskih, političnih in ideoloških konstelacij kot tudi protislovij v slovenski družbi (Baškovič 1982).

Franko Adam (1982) v enem izmed člankov, ki jih je zapisal za Tribuno, povzema Klinarja, ki je raziskoval vzroke za nastanek študentskega gibanja v Sloveniji. Pravi, da je Klinar prišel do sklepa, da so vzroki za demonstracije in študentska gibanja pri nas bili isti, kot drugod po svetu – koncentracija politične moči, socialna neenakost, ekonomska in duhovna revščina ter neustrezne etične norme. Pomembna ugotovitev Klinarjeve raziskave je bila, da študentsko gibanje pri nas ni želelo radikalnih sprememb sistema kot na zahodu, temveč le odpraviti tisto, kar je nasprotovalo normam socialistične samoupravne družbe.

Študentje so znotraj gibanja izražali svoje potrebe in zahteve. Ključna je bila potreba po novi univerzi, novi znanosti in družbi (Baškovič 1982:105). Glavna akcija študentskega gibanja pri nas je bila zasedba Filozofske fakultete od 26. maja do 2. junija leta 1971. Po navajanju v zborniku Študentsko gibanje 1968 -72 je bil to povzetek tendenc, ki so se v študentskem gibanju izoblikovale preko študijskega leta 70/71 (Baškovič 1982:152).

Obdobje, v katerem se je dogajalo študentsko gibanje, lahko označimo za zgodovinski trenutek. Spremembe, ki so jih študentje dosegli z gibanjem, so neposredno oblikovale družbo za jutri, družbo, v kateri sedaj živimo (Baškovič 1982:163).

4.3 Povzetek

Za konec velja omeniti, da mladinska subkultura, predvsem študentska, prinese lastno institucijo ŠKUC, ki je bila ustanovljena 31. januarja 1972. ŠKUC je ob svoji ustanovitvi bil eden vodilnih spodbujevalcev, združevalcev in promotorjev alternativne kulture. Pomemben del delovanja ŠKUC-a je tudi vključevanje mlajših in perspektivnih ustvarjalcev v kulturno dogajanje ter ustvarjanje razmer, v katerih bi mladi lahko aktivno preživljali prosti čas (Skuc.org 2009).

Tomc (2009) poudarja, da se slovensko hipijevstvo nikoli ne bi prebilo iz zasebne v javno sfero, brez organizacij na ravni civilne družbe. Eno izmed takih organizacij predstavlja zgoraj omenjeni ŠKUC. S pomočjo različnih družbenih dogodkov, ki so jih organizirali, in z izdajo različnih proizvodov množične kulture se je hipijevstvo lahko oblikovalo kot v prostoru in času trajen javen virtualni pojav do katerega so mladi lahko vzpostavljali odnos neposredno ali na daljavo (ibid.).

Pomembno je, da so mladi hipijevsko identiteto ponotranjlili in jo tudi prepoznavali pri drugih. Ravno to je generiralo novonastalo subkulturo, ki jo je predstavljala množica mladih ljudi, s tipično pričesko, oblačili, z željo in realizacijo spoznavanja sveta ter poslušanjem tipične glasbe in eksperimentiranjem z drogami (ibid.).

Lahko rečemo, da je v sivino vsakdanjika v 70-tih letih v Sloveniji hipijevstvo prineslo barvo in veselje.

5 Empirična analiza

5.1 Metodologija

Naloga je sestavljena iz dveh delov. V prvem – teoretičnem delu smo se seznanili s teoretičnim ozadjem naloge. Posvetili smo se pregledu nastanka obdobja mladosti, družbenim spremembam v 60. letih v ZDA in 70. letih na področju Slovenije v bivši Jugoslaviji. Opredelili smo tudi različne vrste subkultur in njihove značilnosti. Omejili smo se na kontrakulturo oziroma subkulturo hipijev.

V drugem – empiričnem delu bom zaradi »narave« naloge uporabila kvalitativno metodologijo zbiranja podatkov, s pomočjo katere bom preverila in podkrepila ugotovitve teoretičnega dela naloge. V nalogi se tako ne osredotočam na hipoteze, temveč na raziskovalna vprašanja, ki sem jih omenila že v uvodu.

Za zbiranje podatkov bom uporabila metodo intervju. Poznamo različne vrste intervjujev. Ločimo jih glede na strukturiranost. Poznamo popolnoma strukturiran intervju, kjer se striktno držimo pripravljenih vprašanj. Druga skrajnost nam predstavlja nestrukturiran intervju, kjer vprašanja niso vnaprej določena, temveč je temelj intervjuja sproščen pogovor o raziskovalni temi. Večina intervjujev, ki se uporabljajo v družboslovnem raziskovanju, lahko označimo kot pol strukturirane, saj so nekje vmes med obema skrajnostma. Kar pomeni, da si raziskovalec pripravi vprašanja na raziskovalno temo, vendar jih prilagaja glede na pogovor z intervjuvancem. Pogovor se razvija naravno, razen če intervjuvanec kakšno področje izpusti in ga je nanj potrebno posebej opozoriti (Haralambos 2005).

Za izvedbo empiričnega dela naloge je bilo potrebno, glede na pridobljeno teorijo in zastavljena raziskovalna vprašanja, sestaviti ustrezen vprašalnik, ki predstavlja glavni vir za obdelavo podatkov. Vprašalnik je sestavljen iz različnih sklopov. Za potrebe raziskave se odločim za pol strukturiran intervju. Sogovorniku tako prepustim, da se pri sklopih vprašanj, ki mu ležijo, bolj odpre in podkrepi mnenje z dodatno razlago. Na ta način sogovornika ne omejujem. Pripravila sem si osnovna vprašanja. Če se mi je zdelo potrebno, sem med samim pogovorom zastavila tudi kakšno dodatno vprašanje.

5.2 Zbiranje podatkov

Intervjujev sem se lotila tako, da sem intervjuvance izbrala po posvetovanju z mentorjem. Izbrala sem aktiviste tistega časa, ki so bili dejavni na različnih področjih: študentska gibanja (politično in kulturno udejstvovanje) in hipijevsko gibanje (umetnost, komune).

Izbira sogovornikov je bila med drugim pogojena tudi s časovnim obdobjem obiskovanja fakultete oziroma študijem. Kot sem že omenila, sem si za sogovornike izbrala posameznike, ki so bili na različne načine aktivni v času svojega študija konec 60. in začetek 70. let. Pogovarjala sem se z Darkom Štrajnom, Kostjo Gatnikom, Marjanom Pungartnikom in Jadranom Sterletom.

Vprašanja sem sogovornikom poslala pred samim intervjujem, da so se nanj lahko vsaj delno pripravili. Potem je v roku nekaj dni sledil intervju.

Opravljenim intervjujem je sledila transkripcija po zvočnem zapisu. Vprašalnik se nahaja v prilogi naloge.

6 Analiza podatkov

Analiza podatkov je potekala sistematično po posameznih vprašanjih. Posebej pozorna sem bila na izstopajoče izjave sogovornikov in jih v analizi navajam v navednicah.

Anketiranim sem za začetek zastavila nekaj demografskih vprašanj. Na tak način sem se prepričala o ustreznosti sogovornikov. Vsi sogovorniki so svoja študentska leta živeli konec šestdesetih let in v začetku sedemdesetih let, ko so bila študentska gibanja pri nas v največjem zagonu in se je peščica mladih zbirala in živela v komunah ter iskala alternativne stile življenja.

Za začetek me je zanimalo, kako so se sogovorniki v času študija razumeli s starši. Gre predvsem za to, da sem želela ugotoviti, ali so se s svojimi dejanji in izgledom upirali staršem ali je to bil upor proti družbi. Anketirani so imeli svobodomiselnih starše, s katerimi so se razumeli in so jih tekom študija podpirali in jih niso ovirali na njihovi poti.

»Seveda je blo pač tisto normalno razhajanje v nekaterih pogledih, moj oče je bil vendarle oficir JLA, bi rekel da se politično nisva čisto dobro razumela. V principu smo se bolj ali manj dobro razumeli.«

»Ko sem ratal hipi, mi je mati iz tepihov lajbiče šivala. Dost razumevajoča je bla.«

Starši so jih podpirali tekom študija, tako materialno kot finančno. Zaradi finančne pomoči so se na starše obračali predvsem v prvih letih študija. Kasneje pa si je vsak od njih poiskal kakšno delo. Lotili so se stvari, ki so jih znali in so jih radi počeli, ter se s tem preživljali. Prejemali so tudi različne štipendije (štipendija za nadarjene, občinske štipendije itd).

»Od drugega letnika naprej pa sem praktično že mal delal, se prav, to kar sem znal.«

»Imel sem eno simbolično štipendijo, ki je bla dosti glih za pokrit stroške spanja.«

»Konec tretjega letnika gimnazije sem dobil štipendijo Zavoda za zaposlovanje za nadarjene in s to štipendijo, ki ni bila ne vem kakšna, preživel do konca študija.«

V času študija niso imeli avtomobilov, saj si jih takrat niso mogli privoščiti. So pa se posluževali avtostopa in ostalih javnih prevozov.

»Avta nisem imel, po sveti sem potoval na avtostop.«

»Že takrat smo razvili nek ekološki pogled na celo stvar. Avta nisem imel. In še danes, če bi bil dober javni transport v Sloveniji, jaz ne bi mel avta.«

Zunanji izgled takratne mladine je izražal pripadnost določeni skupini. Nosili so dolge lase in raznobarna oblačila. Nepogrešljivi del njihove garderobe so bile kavbojke. Omenja se tudi spalna vreča, ki omogoča večjo fleksibilnost. Vzornikov niso imeli, saj so to obdobje preživeli že v gimnaziji. Stil oblačenja so kopirali od vrstnikov in iz tujih revij, ki so jim bile dostopne.

»Izgled je bil del enega, jaz ne bi reko niti upora, ampak znak pripadnosti. Dost cajta smo naivno verjeli, da so vsi, ko majo dolge lase fajn, pa smo pol vidli, da temu ni tako.«

»Takšen imidž mi je pomenil temeljni odmik od vladajočega okusa, ki ga je diktirala takratna oblast (nekrofilске sive obleke aparatčikov in celotne oblasti). Enak pomen pripisujem svojemu izgledu tudi danes, čeprav je deloma spremenjen.«

»Najbolj pomembno je pa to, da sem si tam naprej od 70. leta vse stvari delal sam, razen čevljev.«

»To da smo moški imeli dolge lase, je bla neke vrste provokacija oziroma odnos do patriarhalnega sistema, kakršen je vladal.«

Glasbeni okus mladih je bil različen, pa vendar najdemo tudi določene vzporednice. Vsi takoj povedo, da so obvezno poslušali Radio Luxemburg. Morda še kak drug internacionalni radio. Glasbeno niso bili omejeni na eno zvrst. Večina jih je poslušala rock, družil pa jih je tudi blues in jazz. Jazz je bil predvsem pomemben zaradi takratnega začetka Jazz festivala v Ljubljani, ki je predstavljal prostor za druženje. Drugače so prevladovali izvajalci z zahodne obale ZDA, kot so Hendrix, Janis Joplin, The Animals, Dylan, Jefersons Aeroplane, The Greatful Dead, The Doors, pa tudi Beatle in Stonse z Otoka. Poslušale pa so se seveda tudi slovenske skupine, kot so Kameleoni in Buldožerji. Glasba je predstavljala nekaj več. Eden izmed sogovornikov pove, da se je kasneje posvetil tudi razni etno glasbi.

»Jaz nikoli nisem pesmi bral, da bi tko knjige bral, poezijo. Ampak ti teksti od Dylana in Morrisona ta besedila so bila dost pomembna. Zame je poslušanje te glasbe bil način, ki mi je zadostil potrebo po poeziji.«

»Vmes so ble take stvari, ki so ble res takrat zelo čudne. Recimo Mother of Invention. To je obvezno poslušanje. To je bila družbena kritika in ironija. To je polno enga krasnega humorja. Fajn je blo za poslušat.«

»Glasba je bila močan identifikacijski faktor, ki je zelo pomemben. Glasba nas je vezala. Glasba nas je vedno spremljala. Tko da smo meli zelo pozitiven odnos do glasbe, nič potrošniški.«

»Ta glasba je bila neke vrste medij, s katerim smo svoje razmerje do sveta komunicirali tudi med sabo. Ta muzika je spadala vse skupaj z iskanjem drugega načina življenja. Šlo je skupaj s kakšno travo in LSD-jem.«

»Ja Buldožerji ... So že prišli, ko sem bil proti koncu študija. Buldožerji pa so bili, bi reko naš proizvod, bi lahko rekel.«

Mladi so se po pričevanju anketiranih zadrževali in srečevali s prijatelji v bifejih blizu fakultet. Omeniti je treba bifeje Šumi, Ferant in Koper. Prostor za srečavanja in druženja so predstavljale praviloma tudi študentske sobe. Omenja se tudi Platano kot lokal, v katerega intervjuvanci niso zahajali, saj je to bil bolj 'šminkerski' bife. Preseneti me odziv anketiranih, da niso bili enotni glede števila krajev, kjer so se mladi lahko srečevali. Trije sogovorniki se omejijo na en ali dva lokala. Eden izmed njih pa je našteval in našteval lokale, kamor so zahajali in se v njih družili. Enotni so si bili le v tem, da v lokalih niso preživljali večino prostega časa saj ob študiju in drugih obveznostih niso imeli časa za to. Šli so na kako kavo, pivo ali dve, potem pa dalje po opravkih.

»Punkta pa sta bila, ne da sta bila dva, eden je bil. Šumi. Ta Šumi je dobil kulturni status pa legendarni pa ne vem kaj. Ljudje precenjujejo vse skupaj. Šumi je bil en punkt na križišču. En majhen pajzl, kjer se je dal viset. Bil je med Univerzo, blizu je bila Akademija, Drama, Filozofska fakulteta. Pa, če si koga nugal, si vprašal in če ga ni bilo tam, si zvedo, kje je. Vse je bilo čist zaradi same lokacije.«

Sogovorniki so o študentskem gibanju na slovenskih tleh podali različna mnenja. Iz pogovorov povzamem, da so nekateri intervjuvanci aktivno sodelovali in podpirali študentsko gibanje. Spet drugi pa so dodali kak svoj vložek, vendar so se ob nestrinjanju z aktivisti raje umaknili in živeli naprej s svojo filozofijo. Nastanek študentskih gibanj se povezuje s študentskimi nemiri po Evropi in ostalem svetu. To je bil čas ne samo političnega udejstvovanja, temveč tudi kulturnega in znanstvenega. Časopis Tribuna so preuredili, ne samo z vidika grafike, temveč tudi vsebinsko; postal je informacijsko obarvan časopis. To je tudi čas nastanka Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in antropologijo. Kot Časopis za kritiko znanosti se je ohranil vse do danes. Nastala so tudi razna ekološka ozaveščanja itd. Iz povedanega lahko povzamemo, da je šlo za veliko razliko med političnim in kulturnim vložkom aktivistov. Kulturni del je bil povezan z ustvarjanjem, vzhodnjaškimi kulturami ter alternativno glasbo in oblačenjem. Politični del se je osredotočil na upor proti oblasti in establishmentu. Organizirali so se razni protesti, kulturni maratoni in seveda najbolj znano dejanje študentskega gibanja – zasedba Filozofske fakultete.

Vzroki za sodelovanje pri študentskem gibanju so bili različni. Vsem pa je bila skupna filozofija, zaradi katere se je vse skupaj tudi začelo. Poudarek je tudi na dejstvu, da se z gibanjem ni borilo proti oblasti, temveč se je oblast želelo do neke mere provocirati.

»Vzrok za sodelovanje je bil, da so me povabili. Ta sivina naših mi je šla tko na živce in se mi je to zdela enkratna prilika, da zdrmam to sceno in sem pač v okviru danih možnosti naredu to Tribuno.«

»Na zasedbi Filozofske fakultete sem bil vse dni. V programu sem izvedel ironičen projekt 'Ars Longa, Vitae Brevis'. Predavalnica je bila sprva polna, potem je jih je notri ostalo le nekaj radovednežev.«

»Če pogledam tako z današnjega vidika, bi rekel, da je to bilo neko normalno socialno gibanje, ki je imelo tudi neke psihološke konstante.«

»Vzrok za sodelovanje pri gibanjih je bila filozofija. Določeno literaturo smo čitali. Iz te literature naprej smo razmišljali, da je iz teorije treba naredit korak naprej do neke določene prakse. Takrat se nam je zdelo, da je treba establishment režim precej provocirat. Mi se nismo borili za oblast, ampak smo se bolj ali manj proti oblasti.«

»Največji pomen, ki ga je imelo študentsko gibanje v Sloveniji, je bil v kozmopolitanski naravnosti. V tem, da smo se vidli skupaj z ostalim svetom. V bistvu je pomenlo tud eno pomembno urbanizacijo.«

Novice o študentskem gibanju in nasploh o takratnem dogajanju med mladimi so se širile preko dveh glavnih medijev; časopisa Tribuna in leta 1969 ustanovljenega Radia Študent. Seveda so o novicah poročali tudi ostali državni časopisi, medtem ko sta radio in televizija o gibanju poročala malo manj. Na posameznih fakultetah so se pojavljali tudi fakultetni listi, najbolj znani je takoimenovani FILO FAKS s Filozofske fakultete.

Radio Študent ni imel samo funkcije predvajanja glasbe, temveč tudi močno informacijsko funkcijo. Uredniki in redaktorji so poskrbeli za informativno noto, ki je študente v največji meri obveščala o dogajanju. Pomemben je bil tudi že omenjeni Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in antropologijo.

»Radio Študent je bil nekaj posebnega. Poleg vsega družga je bil informativni medij. Eno je bla glasba, ki jo je vrtel, drugo pa tud informacije, ki jih je širil.«

»Zdaj, če gledam Tribuno, ne vem, koliko je bla tak medij. Razen takrat, ko so jo parkrat prepovedali in so jo študentje razgrabili. V glavnem je bil Radio Študent za obveščanje.«

»Še najbolj globinsko in nepotvorjeno je poročala študentska Tribuna ter seveda Radio Študent.«

Zanimala me je tudi vloga žensk pri študentskem gibanju. Literatura, ki sem jo prebrala, namreč v zelo majhni meri opisuje ženske. Sogovorniki so vlogo žensk opisali kot zelo pomembno. Ženske so sodelovale pri vseh dejavnostih študentskega gibanja, vendar nikoli niso bile v ospredju. Njihova vloga je širši javnosti zaradi neprepoznavnosti ostala neopazna in nekje v ozadju. V resnici pa so ženske bile tiste, ki so moški populaciji, ki se je pojavljala v javnosti, stale ob strani, jim pomagale in jih podpirale.

»Veste kaj one so ble samostojne. Mi smo bili bolj vidni, ker smo nastopali. One pa so zadaj za tem počele veliko stvari, ki so ble pomembne. Ženske niso imele neopazne vloge. Imele so bi lahko rekli zelo opazno vlogo.«

»Seveda so bile ženske tudi aktivne, vendar se v prvih vrstah niso preveč pojavle. So ble bolj naše spremljevalke in smo meli glede tega slabo vest.«

Za konec pa me je zanimalo ali sogovorniki povezujejo predstavnike študentskih gibanj in hipije kot ene in iste ljudi ali jih razlikujejo. Vsi so se strinjali, da predstavniki študentskega gibanja in hipiji niso bili isti ljudje. Primerja se jih lahko samo po tem, da so oboji nosili daljše lase in se oblačili v raznobarna oblačila. Ljudje jih niso ločevali, ločevali pa so se med seboj. Predvsem je bila razlika v porabi drog in poslušanju glasbe.

»V Sloveniji je bil hipi vsak z dolgimi lasmi in ki se je malo bolj raznobarno oblekel. To je zdaj vprašljivo. Pravo hipijevsko gibanje je vsebovalo komune, protivojna gibanja. To je bilo več kot samo študentje. Študentska gibanja so bila politično zavedna. Iz študentskih gibanj so sledila, no, vsi ti aktivisti študentskih gibanj so kasneje postali nosilci novih družbenih gibanj. Pri predstavnikih študentskih gibanj je šlo za nekaj več kot iskanje prave resnice in idej.«

»Razlika je bila. Veste hipijevski stil, saj je bilo nekaj hipijev med nami. Droga jim je malo zamaknila pogled. Ljudje niso razlikovali med hipiji in predstavniki študentskega gibanja. Ampak mi smo vidli razliko. Paradigma je bil razvoj Časopisa za kritično znanost. Je bila simpatija do hipijevstva, ampak ...«

»Seveda so se razlikovali: tako eni kot drugi so živeli svoj življenjski slog, povezan z osebno filozofijo, vizijo prihodnosti, vrednostnim sistemom, osebnimi ambicijami, mnenjem o samem sebi, mnenju o družbi itd. Predstavniki študentskega gibanja so bili večinoma že na poti, da postanejo 'koristni' člani državnega uradništva; živeli in delovali so pač v svetem prepričanju, da lahko izboljšajo svet. Hipiji (vsaj nekaj od njih) so bili negacija tega njihovega 'creda'. Pa ne da so bili med njimi konflikti, enostavno niso bili na istih frekvencah.«

»To se je tud mal mešal. Sam interesi so bili drugačni. Osebno se mi zdi, da je primerjanje tehle, ki so bili pri študentskem gibanju, in hipijev, kot da bi primerjali jabke in hruške. Po moje to sploh ni blo gibanje, ampak bolj stanje zavesti. Dost nas je blo, ko smo podobno mislili. Takrat smo bili celo prepričani, da bomo svet spremenili. Pa je svet nas spremeno.«

7 Zaključek

Prvotni namen naloge je bil predstaviti vpliv rock glasbe na mladinsko druženje. Med pisanjem naloge pa so se mi odpirala nova in nova vprašanja in tako sem zaključila s primerjavo med subkulturo hipijev v ZDA in v Sloveniji v času razvoja hipijevske subkulture v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja.

Hipijevska subkultura, ki jo Roszak (1971) poimenuje kontrakultura je za svoj nastanek potrebovala primerno družbenopolitično okolje. Tako v ZDA kot v Sloveniji se je subkultura začela razvijati zaradi družbenopolitičnih dogodkov. V ZDA je kot ključni dogodek opisan atentat, ki se je zgodil leta 1963 na takratnega predsednika Kennedyja. V Sloveniji pa sta ključna dogodka odpiranje mej na zahod in vpeljevanje ideologije samoupravljanja. Seveda pa do subkulture kljub opisanim dogodkom ne bi prišlo brez relativno tolerantne dominantne kulture in različnih institucij civilne družbe (Tomc 2009).

Ameriška mladina srednjega razreda je v času družbene nestabilnosti ustvarila subkulturo, ki je bila odziv nanjo. Rezultat subkulture Tomc opisuje kot optimističen in antimaterialističen, romantičen in ob enem mističen pogled na svet, vse skupaj pa je izraženo preko aktivizma – študentskih gibanj, demonstracij in bojov za človekove pravice. Hipiji so bili družbeno predani aktivisti, preko česar so si zagotovili večji vpliv hipijevske mladinske subkulture na dominantno kulturo. Preko družbeno odgovornih dejanj so pridobili večji vpliv na kulturo svojih staršev (Ibid.). Umetniki so se na omenjene dogodke odzivali preko svoje nadarjenosti, izrazita je bila glasbena scena.

V Sloveniji je bila ravno glasbena tradicija skromnejša. Napredni slovenski rock glasbeniki so lahko delovali samo v okviru družbeno odobrenega. Takratni režim je bil sumničav do vseh potencialnih nasprotnikov režima. Študentsko gibanje je bilo označeno kot deviantno, prišlo je do likvidacije. Kasnejši poskusi študentskega gibanja so bili tako bolj dodelani in bolj minljivi (Ibid.).

Razvoj rock glasbe je bil v 60. letih povezan z osvobajanjem mladih. Glasba je bila medij, ki je omogočil pretok informacij in komuniciranje mladih po vsem svetu. Hipiji so preko glasbe komunicirali s širšim svetom. Na ta način so predstavljali svojo filozofijo, ideje in poglede na svet. Glasba jih je povezovala in jim dajala občutek pripadnosti isto mislečim.

Subkulturo hipijev je moč primerjati z različnih vidikov. Če se primerjave lotimo z vidika pogoja za nastanek, vidimo, da je v obeh družbah prišlo do že omenjenih sprememb in trenj, ki so vplivale na mišljenje mladih, ki so želeli spremeniti svet in so jim ob enem dajale pogoje, da so to lahko naredili.

Zanimiva pa je tudi primerjava glasbenega okusa. Ameriški hipiji so poslušali predvsem takrat novo nastali rock, ki je sovpadal s filozofijo in gibanji takratne mladine. Slovenski hipiji na drugi strani poslušali seveda tudi rock, predvsem iz ZDA, poslušali pa so tudi jazz. Kasneje pa še kakšno drugo glasbo.

Primerjava subkultur je smiselna tudi na ravni zunanjega izgleda in življenjskega stila pripadnikov subkultur. Tako v ZDA kot v Sloveniji so hipiji nosili dolge lase, fantje dodatno tudi brade, oboje je izražalo svobodo in naravnost. Razlika se pojavi pri oblačilih. Seveda so oblačila hipijev povsod izražala svobodnost in udobnost, vendar so hipiji v ZDA imeli oblačila v naravnih barvah. Oblačila so bila pusta in preprosta. Narejena so bila v tovarni. Medtem ko so hipiji v Sloveniji težili k temu, da so si sami naredili oblačila, ki so bila raznobarna in nič kaj pusta. Skupen jim je bil jeans.

Hipijem po vsem svetu so bile skupne ideje o svobodi. In pri tem ni bil poudarek samo na osebni svobodi, temveč tudi na svobodi družbe. Borili so se za pravice manjšin, žensk itd. Študentje so se bojevali v sklopu študentskih gibanj predvsem za pravice njihove in vseh naslednjih generacij.

S pomočjo izvedenih intervjujev pa sem želela podrobneje predstaviti življenje aktivistov in hipijev na slovenskem področju. Postavljena raziskovalna vprašanja v uvodu naloge se nekako v večji meri naslanjajo na hipijevstvo v Sloveniji.

Ugotovila sem, da se mladi s tem, ko so se poistovetili s hipijevsko subkulturo in načinom življenja oziroma so se aktivno udeleževali pri študentskih gibanjih, niso popolnoma oddaljili od kulture staršev. S starši so se načeloma dobro razumeli. Šlo je bolj za odmik od vladajoče politike, z besedami enega izmed intervjuvancev, bi lahko to opisali kot provokacijo vladajoče politike.

Slovenski hipiji na ameriške niso gledali kot na vzornike v pravem pomenu besede. Tudi če pogledamo glasbeni okus in oblačila, najdemo razkorak. Poleg obvezne rock glasbe z zahoda ZDA so predstavniki slovenske subkulture hipijev in predstavniki študentskih gibanj poslušali že omenjeni jazz. Do neke mere pa so prevzeli brezskrben način življenja in življenje v obliki komun. Ena izmed najbolj znanih komun, Tacenska komuna ali Komuna G7, je natančneje opisana v enem izmed poglavij.

Tretje raziskovalno vprašanje, ki se predvsem ukvarja s študentskimi gibanji, ostaja do neke mere odprto. Ni jasno začrtanih meja, ali so študentska gibanja v Sloveniji nastala res samo zaradi gibanj po svetu ali pa so bila samostojna ideja takratnih aktivnih upornikov. Šlo je bolj za poizkus uveljavljanja teorije v praksi.

Zadnje raziskovalno vprašanje nas popelje k razlikovanju predstavnikov študentskega gibanja in hipijev. Pred pisanjem diplomske naloge sem bila prepričana, da bi lahko enačili ti dve populaciji. Po natančnem pregledu gradiva in po pogovorih z intervjuvanci, pa sem spoznala, da so med njimi neke vzporednice in podobnosti, vendar jih ne moremo enačiti. Predstavniki študentskih gibanj so bili politično aktivni posamezniki, ki so želeli provocirati vladajočo oblast in na tej ravni doseči spremembe. Hipiji na drugi strani so bili ljudje, ki so živeli svoje umirjeno in odmaknjeno življenje. Želeli in borili so se za ekološko ozaveščanja. Ustvarjalni so bili na različnih področjih umetnosti.

Zaključim lahko z mislijo, da seveda je hipijevsko gibanje pri nas iskalo vzporednice pri hipijevskem gibanju v ZDA. Ne moremo pa zaključiti, da so jih kopirali ali se v vsem zgledovali po njih. Pozorni moramo biti na tiste omenjene malenkosti, ki so jih naredile drugačne in samosvoje.

Literatura

1. Alfonso, Berry, Paul Du Noyer in Martin George. 2004. *Enciklopedija glasbe: od rocka, popa, jazza, bluesa in hiphopa do klasične glasbe, folka in glasb sveta*. Radovljica: Didaktika.
2. Baškovič, Ciril, Pavel Gantar, Marjan Pungartnik in Pavel Zgaga. 1982. *Študentsko gibanje 1968'72*. Ljubljana: KRT.
3. Brake, Mike. 1984. *Sociologija mladinske kulture in mladinskih subkultur*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS in Republiška konferenca ZSMS.
4. Breakwell Glynis, Sean Martin Hammond in Chris Fife-Schaw, ur. 2002. *Research method in psychology*. London: Thousand Oaks (CA), New Delhi: Sage.
5. Čepič, Zdenko. 2005. 'Burno leto 1968', 'Politična sprostitvev', 'Zvišanje življenjske ravni', Demografske in socialne spremembe'. V *Slovenska novejša zgodovina 1848 – 1992*, ur. Jasna Fisher, 50-100. Ljubljana: MK.
6. Dister, Alain. 1996. *Rock včeraj, danes, jutri*. Ljubljana: DZS.
7. Franko, Adam. 1982. Študentska populacija v luči socioloških raziskav in v izjavah politikov na Slovenskem, 1968 – 1971. V *Študentsko gibanje 1968'72*, ur. Ciril Baškovič, Pavel Gantar, Marjan Pungartnik in Pavel Zgaga, 120-125. Ljubljana: KRT.
8. Frith, Simon. 1986. *Zvočni učinki. Mladina, brezdelje in politika rock'n rolla*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS in Republiška konferenca ZSMS.
9. Gabrič, Aleš. 2005. 'Približevanje kulturnih dobrin širšemu krogu ljudi', 'Med modernizmom in postmodernizmom'. V *Slovenska novejša zgodovina 1848 – 1992*, ur. Jasna Fisher, 120-110. Ljubljana: MK.
10. Gatnik, Kostja. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 12. avgust.
11. Gillis, John R. 1999. *Mladina in zgodovina: tradicije spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes*. Šentilj: Aristotelj.
12. Harenberg, Bodo, ur. 1996. *Kronika človeštva*. Ljubljana: MK.
13. Haralambos, Michael. 2004. *Sociology. Themes and perspectives*. Sixth edition. London: HarperCollins.
14. Hedbige, Dick. 2002. *Subculture: the meaning of style*. London, New York: Routledge.
15. Lash, Scott. 1993. *Sociologija postmodernizma*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

16. Merriam, Alan P. 2000. *Antropologija glasbe*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
17. Muršič, Rajko. 2000. *Trate vaše in naše mladosti: zgodba o mladinskem in rock klubu*. Ceršak: Subkulturni azil.
18. Ouředník, Patric. 2006. *Evropeana. Kratka zgodovina dvajsetega stoletja*. Ljubljana: ZAK.
19. Poštrak, Milko. 2002. Uporniške mladinske subkulture razkazovanje lastne države. V *Cooltura – uvod v kulturne študije*, ur. Aleš Debeljak, Peter Stankovič, Gregor Tomc in Mitja Velikonja, 157-173. Ljubljana: Študentska založba.
20. Pungartnik, Marjan. 2009. Intervju z avtorico. Maribor, 11. avgust.
21. Reich, Charles A. 1971. *The Greening of America*. New York: Bantam Books.
22. Roszak, Theodore. 1971. *Gegenkultur: Gedanken über d. technokrat. Gesellschaft u. d. Opposition d. Jugend*. Düsseldorf, Wien: Econ – Verlag.
23. Sterle, Jadran. 2008. *G 7 ali Utopija na robu družbe*. Dokumentarni film.
24. --- 2009. Intervju z avtorico. Maribor, 23. avgust.
25. Štrajn, Darko. 2009. Intervju z avtorico. Piran, 10. avgust.
26. Tomc, Gregor. 1989. *Druga Slovenija: zgodovina mladinskih gibanj na slovenskem v 20. Stoletju*. Ljubljana: Univerzitetna konferenca ZSMS, Knjižnica revolucije in teorije.
27. --- 1994. *Profano: kultura v modernem svetu*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze.
28. --- 2003. 'We Will Rock YU'. V *Impossible Histories*, ur. Dubrovka Djurić in Miško Šuvaković, 442-465. Cambridge in London: The MIT Press.
29. --- 2009. *A Tale of two subcultures. A Comparative Analysis of Hippie and Punk Subcultures in Slovenia*. (tipkopolis).
30. Ule, Mirjana. 1999. Stoletje mladine. V *Mladina in zgodovina: tradicije spremembe v evropskih starostnih odnosih od 1770 do danes*. John R. Gillis, 5-10. Šentilj: Aristotelj.
31. Ule, Mirjana in Vlado Mihelj. 1995. *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad republike Slovenije za mladino.

32. Velikonja, Mitja. 1999. Drugo in drugačno: subkulture in subkulturne scene devetdesetih. V *Urbana plemena: subkulture v Sloveniji v devetdesetih*, ur. Mitja Velikonja, Peter Stanković in Gregor Tomc, 14-22. Ljubljana: ŠOU, Študentska založba.
33. Willis, Paul E. 1978. *Profan culture*. London (etc.): Routledge & Kegan.
34. ŠKUC. Dostopno prek: <http://www.skuc.org/> (30.maj 2009).

Priloga A: Intervju

Vprašanja sem prilagajala sogovornikom – vsi namreč niso mogli odgovoriti na vsa vprašanja. Med potekom intervjujev sem postavila tudi kakšno dodatno vprašanje, ki ga v prvotnem vprašalniku ni.

Zastavila vam bom nekaj vprašanj na temo vaše mladosti in študentskih let. Zanima me predvsem obdobje konca 60. in začetek 70. ter dogajanja takratnega časa.

Demografija – starost, dosežena izobrazba, delovno mesto, kdaj ste obiskovali fakulteto – ste bili študent?(letnica)

Najprej bi se osredotočila na vašo mladost, torej vaša študentska leta. Zanima me, kakšen je bil takrat vaš odnos s starši? Bi rekli, da ste bili z njimi v prijateljskem ali konfliktnem odnosu? Ste bili od staršev ekonomsko neodvisni? Ste prejeli štipendijo ali ste delali ob študiju?

Ste v času študija imeli kakšen avto? Ste si ga sami kupili? Če ste ga imeli, kaj je za vas pomenil avto?

Sedaj pa se bova osredotočila na vaš izgled v študentskih letih. Ali ste se zgledovali po kakšnem idolu? Kateri kos oblačila je bil nepogrešljiv v vaši garderobi? Kako pa je bilo z vašo frizuro in splošnim imidžem? Ste mu ali mu celo sedaj pripisujete kakšno posebno vrednost?

Zanima me tudi odnos do takrat razvijajoče se glasbe. Kakšno glasbo ste poslušali? In zakaj ravno to glasbo? Kateri izmed izvajalcev so vam bili najbolj pri srcu?

Kje ste se srečevali s prijatelji – ali so to bili isti lokali, zbirališča ali ne? Ste zahajali tudi v bar Šumi v LJ (Zakaj?)?

Sedaj pa se osredotočiva še na študentska gibanja, ki so se takrat dogajala. Zakaj je po vašem mnenju to bil primeren čas za razvoj študentskega gibanja? Ste sodelovali v študentskih

gibanjih? Kako? Kakšna je bila vaša vloga v študentskih gibanjih? Če ste sodelovali, kaj je bil vzrok za vaše sodelovanje in na kakšen način ste sodelovali?

Zanima me tudi, preko katerih medijev se je obveščalo o samih dogodkih in študentskem gibanju. Torej, kateri mediji so poskrbeli za širitev samega gibanja?

Pa preidiva od študentskega gibanja še k drugačnemu gibanju tistega časa - hipijem. Ali jim lahko sploh rečemo, da je bilo to neke vrste gibanje? Sami ste nekaj časa živeli v komuni. O njej ste posneli tudi dokumentarec. Zanima me, kako je prišlo do ustanovitve komune? Ste imeli težave pri iskanju primerne hiše? Kako je potekalo življenje v komuni? Kdo so bili prebivalci komune (študentje, prijatelji, naključni znanci)? Kako je potekal vsakdanjik v komuni? Ste imeli težave z oblastmi? Bi zase rekli, da še dandanes pripadate kakšni subkulturi?

Za konec pa še: Ali bi lahko rekli, da so se predstavniki študentskega gibanja razlikovali od hipijev, ali so to bili eni in isti ljudje?